

Najmlajši v tednu otroka

Letošnji teden otroka je prijetno izvenel tudi v številnih vzgojno-varstvenih organizacijah. Tako so prizadevne vzgojiteljice in pedagogi VVO Koseze v Ljubljani skupaj s svojimi varovanci, starši in krajanji letos pripravili že četrty »jesenski živ-žav«. Številna tekmovanja so pritegnila veliko obiskovalcev. Ni manjkala tudi manjša trdnica z vabiljivimi jesenskimi dobrotami, da so najmlajši spoznali zakonitosti trga. Sicer pa igre, izleti iz tekmovanja niso bili edina vrsta zabave na prostem. V omenjeni VVO priredijo tudi številna predavanja, najmlajši pa najraje prisluhnejo pripovedim nekdanjih borcev, ki se radi odzovejo vabilom.

Naš posnetek je iz VVO Koseze enote Marije Štirn-Muce. Zanimiv »jesenski živ-žav« je pripravila vzgojiteljica Sonja Tomc, prireditve pa so si ogledali številni krajanji, med njimi pripadniki JLA in nekdanji udeleženci NOV.

Jože Čurin

Po poteh partizanskega topništva

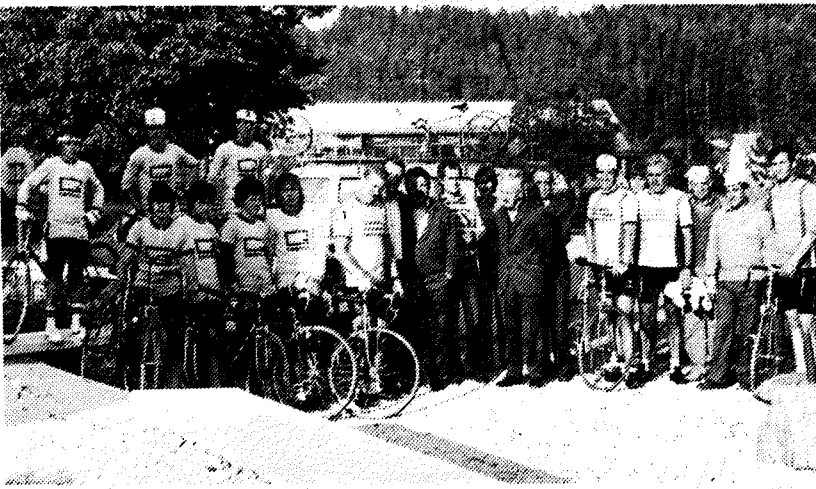
Odbor skupnosti borcev Prve slovenske artilerijske brigade obvešča borke in borce, da je v dveh letih z neutrudnim prizadevanjem članov odbora zbral prek 350 originalnih fotografij iz NOB, to je od začetka zbiranja težkega orožja takoj po kapitulaciji Italije do osvoboditve Ljubljane 1945.

Na osnovi zbranega zgodovinskega materiala in ob razstavi v Novem mestu smo se odločili, da ta zgodovinski material razstavimo tudi v Ljubljani v poslopju Iskre z naslovom: Po poteh partizanskega topništva in Prve slovenske artilerijske brigade.

Fotografije bodo razstavljene od 13. do 31. oktobra, in sicer od 9.-18. ure. Razstavo bodo organizirali tudi v drugih krajih Sloveije. Vabimo borce, borke ter druge občane in šole, da si ogledajo razstavo.

Odbor 1. SAB

Začrtana prva slovenska kolesarska partizanska transverzala

Minuli petek se je vrnila s 500 kilometrov dolge poti skupina kolesarjev KD Rog-Franek iz Ljubljane, ki je začrtala pot prvi slovenski partizanski kolesarski transverzali. Ta naj bi postala ena najbolj množičnih kolesarskih manifestacij pri nas.

Pot je kolesarje vodila iz Ljubljane skozi Grosuplje do Luč in potem po dolini Krke do Baze 20, Kočevja, Ribnice, Sodražice, Nove vasi in Loza, Cerknice, Planine, Idrije, Cerknega, Poljanske doline, Škofje Loke, Selške doline do Dražgoš, naprej v Kropo, Radovljico, na Bled, v Bohinj, Pokljuko, Gorenje, na Jesenice, v Begunje, Trzin mimo Golnika v Cerklje, na Rašico in v Ljubljano.

Kolesarje, ki so na tej 500 kilometrov dolgi progi vtakali novo vsebino množičnim kolesarskim prireditvam pri nas, so že na dolenski strani pričakali mladi kolesarji cerkniškega KK Gradišče in jih spremili do osrednjega spomenika na Bloški planoti v Novi vasi, kjer so jih pričakali predstavniki krajevne skupnosti, šole, TO, borcevske organizacije, delovne organizacije Novolit in krajanji. Tam je tudi nastala fotografija. Več o tej zanimivi partizanski kolesarski transverzali pa v prihodnji številki.

CK ZKS sprejel usmeritve in naloge komunistov pri stabilizaciji

Za interese delavcev

V Ljubljani je v petek, 7. oktobra, in soboto, 8. oktobra, potekala osma seja centralnega komiteja Zveze komunistov Slovenije.

Po uvodnem referatu Andreja Marinca in koreferatu Janeza Zemljariča je v razpravi sodeloval tudi predsednik republiškega odbora ZZB NOV Slovenije Janez Vipotnik. Poudaril je, da smo prenesli na federacijo le del suverenih pravic republik in pokrajin. To je skrb za obrambo, zunanjo politiko in za razvoj socialističnega samoupravnega političnega sistema. O vsem drugem pa se moramo med seboj dogovoriti in sporazumevati, in to tako, da bomo učinkovito utrjevali to našo skupnost narodov in narodnosti. Borci nasplo, predvsem pa borci-komunisti so pri tem vprašanju zelo občutljivi. Vendar je pri praktičnem uravnavanju teh načel nekaj težav, iz česar izvirajo tudi nekatere težave ideološko-politične narave. Če je v ospredju delovanja naše partije kriza idejne enotnosti, je treba to krizo zelo energično in hitro odpravljati, saj je tudi odvisna od ljudi, od članov te partije. Pri tem ne smemo pozabiti predloga borcev, da naj se najprej naše partijsko vodstvo ustavi pri tem problemu ter zagotovi enotno trdne poglede na vsa tista vprašanja, ki pozročajo krizo v partiji. Ko bo zagotovljena idejna enotnost v vodstvu, bo treba to enotnost prenesti tudi v vse republiške in pokrajinske centralne komiteje in navzdol vse do osnovne organizacije ZK.

Vseh 42 razpravljalcev je soglasno podprlo uvodni poročili in bistveno dopolnilo usmeritve in naloge komunistov pri uresničevanju programa dolgoročne ekonomske stabilizacije. Gre za dokument, sprejet v soboto, ki bo pripisoval k temu, da bodo komunisti in vse subjektivne sile, seveda ob ustvarjalnem prispevku vseh delovnih ljudi enotno, dosledno in odgovorno uresničevali ta program, ki odpira možnosti ne le za izhod iz krize, ampak tudi za ekonomski in družbeni razvoj Jugoslavije.

Razpravljalci so zavrnili malodušje, ki se je pojavilo tudi med člani ZK, saj rezultati, ki smo jih dosegli na vseh področjih družbenega dela in življenja, dokazujejo, da bomo s kar največjo angažiranostjo tudi tokrat izšli iz težav, seveda na višji razvojni stopnji. Zato so poudarili odgovornost vseh članov ZK, ki sprejetih usmeritev, nalog in programa dolgoročne ekonomske stabilizacije ne bodo uresničevali. Za take ni prostora v ZK. Merilo za uspešnost komunistov ostaja spreminjanje neustreznih razmer in uresničevanja dogovorjenih nalog.

V sklepni besedi je predsednik CK ZKS Andrej Marinc dejal: »Osma seja CK ZKS je pomembna kot bistvena faza v naših prizadevanjih za uresničevanje politike gospodarske stabilizacije. Zato mora pomeniti mobilizacijo vseh organiziranih subjektivnih sil, toda ne za sebe, ampak za aktivnost in cilje našega delavskega razreda in delovnih ljudi. Komunisti nimamo za sebe nikakršnih svojih ciljev in posebnih interesov. Naši interesi so interesi delavskega razreda, delovnih ljudi, da oni v sistemu naše socialistične in politične demokracije prevzamejo oblast v svoje roke.«

B. K.

Velik pomen narodnoobrambnih taborov

Marksistični center univerze v Mariboru in komisija za ohranjanje in razvijanje revolucionarnih izročil pri občinskem odboru ZZB NOB Maribor Ruše sta 1. oktobra pripravila na Duhu pri Ostrem vrhu srečanje udeležencev predvojnih narodnoobrambnih taborov ob naši severni meji.

Na srečanju so posebej pozdravili udeležence obrambnih taborov in predstavnike družbenopolitičnega življenja v tem delu naše republike. Mirko Tušek in France Filipič sta opisala pomen taborov in dala vrsto podatkov o pripravah na izdajo posebnega zbornika. V zborniku bodo zgodovinsko orisali in ovrednotili narodnoobrambne tabore.

Na srečanju so tudi povedali, da so se z založbo Komunist dogovorili za izdajo posebne brošure na 32 straneh, ki bi še pred izdajo zbornika prikazala delovanje taborov. Brošura naj bi izšla v zbirki »Spomeniki delavskega revolucionarnega gibanja v NOB v Sloveniji.«

Marjan Kos

Ob obisku predsednika Pertinija v Trstu Prezrti Slovenci

Prejšnji teden se je predsednik italijanske republike Sandro Pertini štiri dni zadržal v deželi Furlaniji-Juljski krajini. Svoj uradni obisk je začel v Trstu. Vseposvoda ga je sprejela ogromna množica Italijanov in Slovencev, ki mu je navdušeno vzklikala in ga pozdravljala kot poslednega borca za pravično in demokratično družbeno ureditev, borca, ki je pred štiri desetimi leti aktivno sodeloval v partizanskih enotah italijanskega odporništva. Predsednika so pozdravljale z lepimi številne družbeno-politične organizacije. Med temi naj omenimo dvojezični napis vsedravnega združenja partizanov VZPI-AN-PI: »Slovenski in italijanski partizani pozdravljamo partizana Sandra Pertinija, predsednika republike«. Ob sprejemu na osrednjem trgu so predsedniku navdušeno vzklikali in ga pozdravljali s transparenti (s transparentom so ga prisrčno pozdravili tudi dijaki slovenskih šol). Žal pa moramo ugotoviti, da je bilo tu pa tam zaslediti nekatere skrbno pripravljene sovražne (sicer osamljene) napise in gesla. Tu mislimo na privržence »melonarske« grupacije Liste za Trst, ki je še enkrat pokazala, če je to bilo sploh potrebno, kako nacionalistični in iredentični duh veje v njenih vrstah. V črno oblečene ženske so namreč nosile transparente z napisi: »in spomenik na fojbi v Bazovici?« in »sramota«. Ta skupina je bila na srečo osamljena in je dejansko dokazala, kako je tržaška Lista v popolnem razkroju (to je bilo opaziti tudi na zadnji seji tržaškega občinskega sveta, ko je bil izvoljen manjšinski odbor na osnovi koalicije med Krščansko demokracijo, laično-socialističnimi strankami in Slovensko skupnostjo. Tedaj so nekateri svetovalci Liste, ki je ostala v opoziciji zaradi svoje upravne nesposobnosti, javno napovedali svoj izstop iz tega gibanja, ki se je izneverilo svojim prvotnim namenom).

Pertinija je uradno pozdravil novi tržaški župan demokristjan Richetti, ki je žal svoj poseg obarval preveč nacionalistično, saj se je trudil dokazovati italijanstvo Trsta, niti z eno samo besedo pa ni omenil slovenske na-

rodnostne skupnosti, zaradi katere je bila sploh ustanovljena dežela Furlanija-Juljska krajina s posebnim statutom. Prav tako sta Slovenci »prezrti« v svojih nagovornih predsednik deželne skupščine Turello in predsednik deželne vlade Comelli. Na tržaški prefekturi je Pertini pozdravil skoraj 300 predstavnikov krajevnega političnega in družbenega življenja, med katerimi tudi slovenske župane ter zastopnike slovenskih organizacij in ustanov.

Osrednji dogodek za slovensko narodnostno skupnost v Italiji pa je bil uradni sprejem enotne slovenske delegacije, ki je z državnim poglavarjem ostala v prisrčnem razgovoru in mu izročila posebno spomenico. Šestčlanska delegacija so sestavljali predstavniki Komunistične partije KPI, Slovenske skupnosti SSk, Socialistične stranke PSI, Slovenske kulturno-gospodarske zveze SKGZ, Sveta slovenskih organizacij SSO in slovenskih organizacij videmske pokrajine, ki so bili obenem tudi podpisniki spomenice. V njej je najprej napisano, da Slovenci iz tržaške, goriške in videmske pokrajine prisrčno pozdravljajo predsednika Pertinija in mu želijo prijetno počutje na tem obisku. Slovensko prebivalstvo se še živo spominja njegovih besed, ki jih je izrekel pred petimi leti ob sprejemu enotne slovenske delegacije v Rimu (dejal je, da je treba z zaščitnimi zakonskimi ukrepi postaviti temelje za njeno enakopravnost, saj to predvideva tudi republiška ustava in te pravice so drugim manjšinam v Italiji že priznane).

Kljub njegovemu posredovanju pa se v rimskih političnih krogih žal ni nič premaknilo: razprava v parlamentu o štirih predloženih zakonskih osnutkih za zaščito slovenske manjšine se žal ni premaknila z začetne točke, in to predvsem »po zaslugi« zaviralnih sil, ki se zavzemajo za drugačno teritorialno in vsebinsko ureditev »slovenskega vprašanja«. Posebna komisija pri predsedstvu vlade je že pred tremi leti končala delo in je odvrnila skoraj vse zahteve in teze slovenskih članov komisije. Slovenska manjšina mora

uživati enake pravice na celotnem narodnostno mešanem območju od Trsta do Gorice, Beneške Slovenije in Kanalske doline. Preštevane Slovencev oziroma odmerjanje pravic glede na odstotek slovenskega prebivalstva je nesprejemljivo. Velike so razlike tudi v razlaganju avtonomije slovenske šole, v podpori razvoju slovenske kulture in drugih organiziranih dejavnosti, v reševanju družbeno-gospodarskih vprašanj in gospodarskem programiranju, v podpori sredstvom javnega obveščanja in še marsikaj. Kljub tem razlikam med zahtevami Slovencev in stališči vladne komisije pa mora priti do zaščitnega zakonskega ukrepa, vsako nadaljnje zavlačevanje je nedopustno. Manjšine je treba zaščititi v enakopravnosti v družbi in jih obvarovati pred asimilacijo. To velja tem bolj za slovensko manjšino, ki jo je fašizem obsodil na smrt s tem, da ji je odvzel vse potrebno za znošno narodnostno življenje. Po uspešnem protifašističnem boju, ki je združil demokratične Slovence in Italijane, in po 35. letih od sprejema italijanske ustave je slovenska manjšina še nezashčiten in izpostavljen močnemu asimilacijskemu pritisku.

Predsednik Pertini je pozorno poslušal slovensko delegacijo in še enkrat zagotovil, da bo posredoval pri pristojnih vladnih in parlamentarnih krogih, da se to vprašanje vendarle pozitivno reši. Obenem je podčrtal svojo bratsko navezanost na Jugoslavijo, jo je obiskal že trikrat. Naglasil je, da ga je s Titom vezalo res bratsko prijateljstvo in se je spomnil svoje udeležbe na Titovem pogrebu. Vidno ganjen pa se je tudi spomnil nedavnega obiska v Črni gori, kjer so ga navdušeno sprejeli.

V naslednjih dneh je Pertini obiskal še goriško pokrajino (v Gorici je župan Scarno pozdravil predsednika tudi v imenu slovenske manjšine in izrazil nujno, da se zakonsko priznajo pravice Slovencev), videmsko in pordeonsko pokrajino, kjer so ob tej priložnosti odkrili spomenik in na slovesnosti je zapel tudi Tržaški partizanski pevski zbor.

Boris Simoneta

Libanonska kriza

Vse kaže, da se je jedro krize Bližnjega vzhoda, ki ves povojni čas daje pečat stanju na tem pomembnem območju in ki občutno obremenjuje celoto mednarodnih odnosov, v zadnjem času premaknilo na Libanon, eno najmanjših in hkrati najbolj svojevrstnih držav tega dela Bližnjega vzhoda.

Libanon je šele po drugi svetovni vojni iz francoske kolonije nastal nedovisna država. Njena bistvena značilnost, po kateri se loči od vseh drugih arabskih držav, je ta, da v njej poleg raznih muslimanskih sekt (sunitov, šitov in Druzov) žive tudi kristjani maronitske sekte. Prav kristjani so bili svojčas, ob nastanku države, v večini, pa so dobili zaradi tega – pa tudi zato, ker so imeli v svojih rokah poglavitne vzvode gospodarskega življenja – privilegirani položaj. Tako je med drugim z ustavo določeno, da more biti vsakokratni predsednik države iz vrsti kristjanov. V letih, odkar obstaja neodvisni Libanon, pa se je v notranjem življenju marsikaj spremenilo. Muslimanski del prebivalstva je po številu že daleč presegel kristjane, medtem ko je celotna ureditev, ki temelji na verskih, ne pa na strankarskih oziroma političnih temeljih, ostala nespremenjena, kar je nenehni vir notranjih trenj, verskih ter nacionalnih napetosti in sporov. Tako bi kazalo reči, da že polnih osem let traja v deželi, ki je bila kot finančni posrednik med naftnimi državami Bližnjega vzhoda in zahodnimi državami označena kot nekakšna bližnjevzhodna Švica, državljanska vojna med kristjani in muslimani. Le-ti zahtevajo spremembo notranjih odnosov in odpravo privilegijev krščanskega dela prebivalstva.

Med kristjani so se pojavile močne oborožene desničarske sile, falangisti, ki so bili ves čas zagrizeni nasprotniki muslimanov in nosilci oboroženega boja proti muslimanskemu življu. Položaj se je še bolj zapletel in zaostri, ko so v zadnjih letih v Libanon iz drugih arabskih držav prišle dokaj številne oborožene enote palestinskega osvobodilnega gibanja, ki so se združile z oboroženimi enotami domačih muslimanov. To je bilo Izraelu povod in izgovor, da je leta 1982 z vojsko prodril v Libanon in tako postal poglavitni povzročitelj napetosti in krize v Libanonu. Vrhunec izraelske agresije je bil znani pokol arabskih borcev v Bejrutu, ki so ga na pubudo Izraela za njegov račun in z njegovim orožjem izvedle enote falangistov.

Izraelski vpad v Libanon je imel za posledico zasedbo severnega dela Libanona po sirjskih četah pod krinko arabske zaščite neodvisnosti Libanona. Malo je manjkalo, da ni Libanon postal prizorišče sirsko-izraelske vojne – hudih oboroženih napadov med vojskama obeh držav je bilo precej, zlasti v dolini Bekaa.

Vidimo klasičen primer, kako se v notranje spore neke države vpletajo različne tuje sile in iščejo vsaka svoje koristi. To vpletanje je prišlo tako daleč, da danes ni več mogoče govoriti o obstoju neodvisne libanonske države četudi ima dežela svojega predsednika, vlado in vojsko. Na majhnem ozemlju, kakršno je libanonsko, je ta čas položaj tak, da skorajda ni dežele na svetu, kjer bi bi bilo toliko različnih vojsk in oboroženih skupin, kot to velja za Libanon. Predvsem obstajajo in delujejo ter se spopadajo kar tri domače oborožene sile vladna vojska, muslimanske enote in krščanski falangisti. Redna vojska predsednika Gemayela se spopada z Druzi, Druzi so tudi tarča vseh napadov desničarske falange. Četudi je po lanskem pokolu Palestincev v Bejrutu odšla iz Libanona glavina palestinske vojske, je kljub temu ostalo določeno število palestinskih vojakov, ki se bojujejo skupaj z Druzi.

Poleg teh treh, ali štirih, domačih vojaških sil je Libanon tudi poln tuje vojske. Na jugu imajo številno in močno utrjeno ter oboroženo vojsko Izraelci pod izgovorom obrambe pred napadi Palestincev. V severnem delu dežele že nekaj let zaseda dolino Bekaa in okoliške hribe sirska vojska, ki je oborožena celo z raketami.

Potem so tu še tako imenovane »mednarodne« čete, ki so jih poslale Združene države Amerike, Francija, Italija in Velika Britanija. Nihov cilj naj bi bil preprečevati notranje spopade in spopade z Izraelci. Toda nedavni potek bojev na vzpetinah nad Bejrutom, kjer se bojujejo enote Druzov proti vladni vojski, je odkril namero ameriških sil, ki so jih močno okrepili še s prihodom ameriškega ladjevja v bejrutskega pristanišča. Te ladje so se že vključile v notranje boje s topovskim obstreljevanjem postojank, ki jih drže Druzi.

Očitno je, da ameriška vlada želi doseči popoln vpliv nad Libanonom in to deželo vključiti v znane načrte Camp-davidskega sporazuma. To pa bi občutno razmajalo že tako krhko ravnotežje sil v tem delu sveta, oslabilo bi položaj arabskih držav do te mere, da bi bili ogroženi interesi vsega arabskega sveta. Od tod pobude nekaterih držav zlasti Saudske Arabije, da bi dosegli premirje, ki naj bi bilo uvod v mirno razreševanje notranje libanonske krize. Očitno je, da te krize ne bo mogoče rešiti, če ne bodo upošteevane zahteve muslimanov po enakopravnosti. Kaže, da da ima ta cilj tudi potovanje voditelja Druzov Jumblata po nekaterih državah, Grčiji in Italiji.

Vse kaže, da je libanonska kriza ta hip na odločilnem razpotju: ali se bo posrečilo najti pot k pomirjavi ali pa utegne Libanon postati prizorišče nove vojne na Bližnjem vzhodu. Kaže, da Združene države za njihove načrte z Libanonom in za vojaške posege vanj nimajo nikakršne podpore njihovih evropskih zaveznikov pa tudi vse večjega dela ameriške javnosti.

Drago Košmrlj

naš komentar

Sedanje razmere je treba nujno spremeniti

Ljudje so vse bolj kritični. Razburja jih zlasti dvoje: nenehno navijanje cen in zmanjševanje življenjskega standarda. Centralni komite Zveze komunistov Slovenije je dolžan odgovoriti na te kritike. Tako je bilo rečeno pa začetku zadnje seje centralnega komiteja. Številnih lepo zvenceh ciljev in dogovorjenih nalog nismo uresničili. Po eni strani za to ni bilo dovolj gmočnih možnosti, po drugi pa so te možnosti sicer bile, nismo pa jih znali pravilno izkoristiti. V praksi so bile sprejete mnoge neustrezne odločitve, za katere pa nihče ni odgovarjal.

Združevanje dela in sredstev uresničujemo prepočas. Ta čas je v praksi več izsiljevanja kot pa normalnih povezovanj na podlagi samoupravnih dogovorjenih listin. Toda – je opozoril centralni komite – to je edina pot, če naj delavci resnično odločajo o ustvarjenem dohodku. Staro, nesamoupravno se marsikje še naprej upira novemu, samoupravnemu. Administracija se kljub obilici sprejetih stališč še naprej bohoti. Tu in tam se danes ne upošteva resničnih možnosti in trošijo več, kot bi smeli. Izgibajo se skupnemu urejanju zadev in se še naprej zapirajo v svoje ozke meje. Na celjskem območju in ponekod drugod v Sloveniji so v preteklosti zaradi lokalnih želja posameznikov v vodstvih zidali objekte, ki so bili močno vprašljivi.

Posamezni spori so zastrupljali odnose in onemogočali uspešno medobčinsko povezovanje. Zaradi regionalizma smo ni mogoče dosledno uresničiti razvoja Kliničnega centra v Ljubljani. Nenehne razprave tečejo med Slovenj Gradcem in Titovim Velenjem. Vmes je vprašanje, kdo naj zdrži bolnišnične zmogljivosti in kdo naj jih skrči. Do zaostrovanj prihaja med posameznimi kmetijskimi območji v severovzhodni Sloveniji.

Vsi ti pojavi škodujejo zdravemu razvoju in vnašajo nepotreben nemir. Centralni komite je ugotovil, da gre v teh in drugih primerih za resne pripombe in da pogosta praksa nespoštovanja dogovorjene politike, predpisov in celo ustavnih določb prerašča v resno politično vprašanje, ki najeda javno življenje in kvarno vpliva na odnose med ljudmi.

Ugotovil pa je, da ne samo v republiki, ampak tudi v federaciji številna telesa z ustavo opredeljenih nalog doslej niso dosledno opravljala. Sedanji aparat v federaciji, pa tudi na drugih ravneh kaže odločno spremeniti. Na federacijo smo prenesli le del pravic republik in avtonomnih pokrajin. Gre zlasti za pravice na področju ljudske obrambe, zunanje politike in razvoja socialističnega samoupravnega sistema. O vsem drugem se je treba dogovarjati in sporazumevati.

O obsegu solidarnostne pomoči se sicer dogovarjamo, očitno pa je, da bo treba to pomoč omejiti na tiste, ki resnično nimajo gmočnih možnosti, da bi s svojim delom ustvarili najnujnejše za življenje. Strinjamo se, da bodo tudi v prihodnje potrebna dodatna proračunska sredstva, toda njihov obseg bo prav tako treba omejevati. Odločno pa hoče odkloniti razne socialne kartice in nekakšno miloščino, ki naj bi jo delavci dobivali namesto pošteno prisluženega dohodka.

Na seji so ocenili, da so številne kritike zavoljo vsega tega upravičene, opozorili pa so, da ne kaže kritizirati vse povprek, saj bi bilo takšno ravnanje prav tako neodgovorno. Zato so se strinjali, da je treba prenehati s praznim govorjenjem o odgovornosti in da je treba začeti ukrepati. Delavci zahtevajo akcijo, je bilo slišati nič kolikokrat. V družbenopolitičnih in drugih organizacijah naj ne prebi-

rajo več le sklepov višjih teles, marveč naj se lotijo svojih problemov. Nismo za afere, zahtevamo pa, da se pokaže posameznika, ki ne spoštuje dogovorjenega, in da se ga odstrani.

Tako so govorili člani centralnega komiteja iz Celja, Maribora, Tolmina in drugod. Sedanje razmere je treba na vsak način spremeniti. Doslej velikokrat napak nismo hoteli priznati. Veliko članov zveze komunistov je vedrilo. Zadovoljevali so se z jalovimi razpravami o obrobni vprašanjih, majhne produktivnosti, nediscipline in drugih poglavitnih vprašanj, ki so zniževali njihove uspehe, pa se niso lotili.

Ljudje marsikje delajo ob sobotah in nedeljah. Zave-dajo se, da je mogoče iz stiske le z večjim delom. Na seji je bilo omenjeno tudi Gorenje. Ponekod drugod pa še naprej capljajo za družbeno akcijo. Kritizirajo druge, za svoje pomanjkljivosti pa se ne zmenijo. In zadnja seja je bila namenjena v prvi vrsti prav njim. Če se doslej še niso predramili, se bodo poslej vsekakor morali. To je odločna zahteva celotnega centralnega komiteja in ne nazadnje delavcev samih. Njihova sporočila, ki so jih na seji dali sekretarji aktivov komunistov – neposrednih proizvajalcev, so bila v tem pogledu zelo jasna.

Gre za zahtevne stvari, zato je pred zvezo komunistov še ena naloga: za akcijo svoje člane čim bolj usposobiti. Za odločen spopad z vsem preživelim je potrebna usposoblenost vsakega komunista. Potrebno je teoretično znanje. Obojega je bilo doslej premalo, in to se je v praksi tudi pokazalo. Centralni komite je zato sklenil tudi temu vprašanju nameniti v prihodnje veliko več skrbi.

Darko Marin

Franc Brus

O uresničevanju pravic zdravstvenega varstva

stva. Najpomembnejša pa je določitev funkcije in vloge osnovne zdravstvene dejavnosti, ki naj bi predstavljala za uporabnike izhodišče za uveljavljanje vseh pravic s področja zdravstva, saj se lahko le prek nje pojavljajo v drugih zdravstvenih dejavnostih.

Ob 42-letnici artilerije naših oboroženih sil Natančen zadetek je njihov cilj

Čačanski in Kragujevski partizanski odred sta prve dni oktobra 1941. leta vkorakala v Čačak in v tem mestu zajela štiri 75-milimetrske topove in ustanovila topniško baterijo. Nekaj partizanov, ki so bili artilerci v stari jugoslovanski vojski je usposobilo druge in 7. oktobra je baterija opravila svojo prvo bojno nalogo. Njene granate so padale na sovražnikovo letališče v Kraljevem, v spomin na akcijo so si artilerci naših oboroženih sil izbrali ta dan za svoj praznik.

V Jugoslaviji so se 1942. leta pojavila prva osvobodjena ozemlja, ki so jih morali partizani braniti z močnejšimi silami, zato so v tem času ustanovili tudi večje artilerij-

menjajo tudi negovanju izročil NOV. Njihova vojašnica nosi ime po Pohorskem bataljonu. Ob sobotah in nedeljah se večkrat peš odpravijo na Pohorje in tam jim borci

di kaj o njenem posestvu. Na voljo imajo dvanajst hektarjev obdelovalne zemlje, na kateri pridelajo hrano za prašiče, ki jih gojijo stodvajset hkrati. S tem prihranijo veliko denarja. Še več pa so ga prihranili z obnovo in dograditvijo starih objektov. V letu in pol so na ta način prihranili milijardo in pol dinarjev, kljub temu pa so življenjsko raven vojakov dvignili na višjo raven. O tem priča tudi dejstvo, da ima vsaka enota za čiščenje prostorov sesalec za prah. Ob koncu smo Danila Dakovića vprašali, kje je bistvo vseh teh uspehov. »Prepričan sem,« je poudaril, »da v motiviranju vojakov, spoštovanju njihove osebnosti in dela. K temu so veliko prispevali tudi starešine, ki so po večini tudi mladi ljudje in laže razumejo fante.«

O dobrem delu vojakov priča tudi dejstvo, da so za praznik artilercev podelili več kot osemdeset nagrad, od tega petnajst značk vzornega vojaka.

Med artilerijske enote pa sodi tudi enota Milovana Stanovića. Od prejšnje se razlikuje v tem, da so njeni pripadniki usposobljeni za protiolepnji boj. Njeni vojniki lahko uničijo vsako oklepno vozilo na daljavi do treh kilometrov. Milovan Stanković je dejal, da največ časa namenja usposabljanju vojakov za upravljanje z materialno-tehničnimi sredstvi, ki jih ima njihova enota. Da bi ob čim manjših sredstvih dosegli kar najboljše rezultate pri usposabljanju, so opremili več kabinetov, s katerimi si pomagajo pri pouku. Ker ima enota veliko motornih vozil, imajo za usposabljanje voznikov sodoben kabinet, kar pa jim manjka, si izposodijo pri bližnjih avtomoto društvih. Še posebej pa so ponosni na svoja strelišča. V vojašnici imajo strelišče za zračno puško, kjer lahko streljajo na gibljive cilje in pripravijo streljanje v nočnih razmerah ter športna tekmovanja. Malo čudno pa je strelišče na poligonu, kjer se urijo posadke protitankovskih topov. Prirejeno je tako, da makete ponazarjajo vožnjo tanka ali oklepnega transporterja naprej, nazaj in bočno. Prav tako imajo strelišče za pehotno oborožitev. Tehnika je pripravljena tako, da so pogoji podobni tistim na fronti. Tarče se pojavljajo

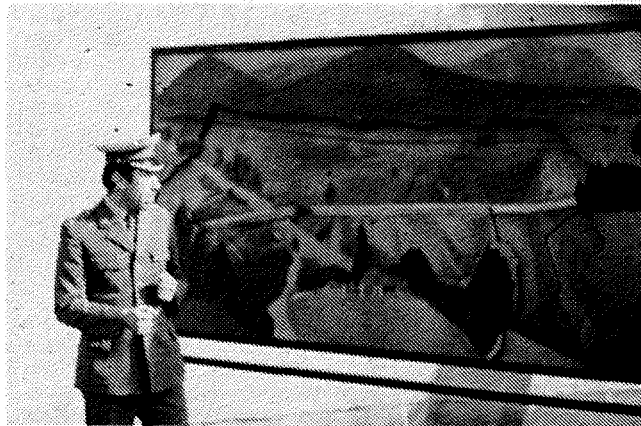
v časovnih presledkih in znova izginjajo. Seveda pa elektronika zvesto beleži vsak zadetek in ob koncu vsakdo ve, koliko je zadel.

Radi se pohvalijo s spominsko sobo Dušana Kvedra – Tomaža. V njej je vrsta fotografij tega našega heroja, od slik iz Španije in NOV pa do fotografij iz njegove diplomatske službe.

Veliko naporov vlagajo v racionalnejše trošenje električnega toka, vode in kuriva. Pravijo, da že štiri leta

prostem času ukvarjajo s pridelovanjem hrane. Letos so pridelali 46 ton koruze, ki jo bodo porabili za pitanje prašičev. Sami so na več zgradbah v vojašnici zamenjali kritino, vzdali nova vrata in jih prebarvali.

To so bili le drobci iz življenja artilercev. Svoj praznik so slovesno obeležili in dočakali močnejši in bolj

Starešina Ljubo Ražnjevč pred panojem, ki ga je naredil s pomočjo vojakov.

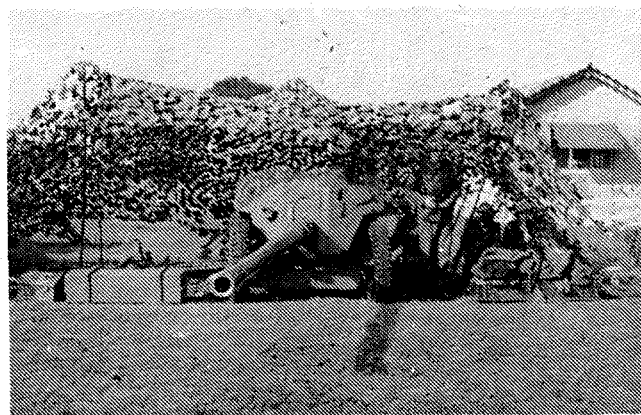
ske enote. Po kapitulaciji Italije se je partizanska vojska pomnožila, hkrati pa so se pomnožile tudi artilerijske enote. Razvoj te zvrsti naših oboroženih sil je med vojno specifičen. Med borci so bili namreč tudi taki, ki so prvič videli od blizu top ali pa minomet. Časa za urjenje ni bilo, saj so šli iz boja v boj. Pogosto so se partizanski artilerci usposabljali kar med bojem.

Danes pa je povsem drugače. Pripadniki artilerijskih enot se v miru pripravljajo, kako bi v morebitni vojni lahko opravili vse naloge, ki jih zahteva obramba domovine. Ko smo pred nedavnim obiskali enoto Danila Dakovića, smo se prepričali, da največ časa, ki ga vojak preživi v enoti, namenja usposabljanju za ravnanje s težkimi topovi. Z njimi lahko obstreljujejo sovražnika tudi, ko je ta oddaljen več kot dvajset kilometrov. Seveda pa topovi niso edino orožje te enote. Večevrni raketo-meti bi bili brez dvoma velika nevarnost za sovražnika. Njihova ognjena moč je takšna, da lahko eno samo raketo-orožje zamenja več klasičnih topovskih baterij. Velika prednost tega orožja je tudi hitrost. Montirano je namreč na tovornjaku, in se lahko tako po izstrelitvi umakne na drug položaj. Danilo Daković je tudi povedal, da ob bojnem usposabljanju ne zanemarjajo idejnopolitičnega dela. Enota je idejnopolitična celota, zelo čvrsta in homogena. K temu pa je veliko pripomoglo tudi življenje v prostem času. Vojaki imajo v enoti zelo razgibano kulturno življenje. Imajo glasbeno sekcijo, v kateri sta dva ansambla, pevski zbor ter likovno, dramsko in recitatorsko sekcijo. Seveda pa programov, ki jih pripravijo, ne prikazujejo samo v vojašnici. Večkrat jih ponovijo tudi v krajevnih skupnostih, s katerimi sodelujejo posamezne enote. Veliko pozornosti na-

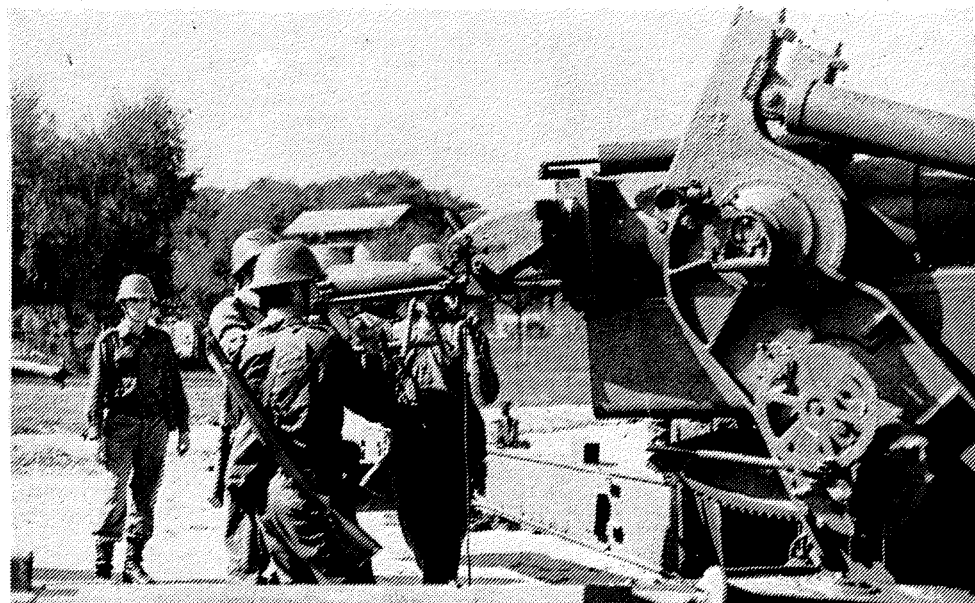

Za praznik artilercev je bil med nagrajenci v enoti Danila Dakovića tudi Nazmi Murtizani iz Titovega Veleša. Skupina sedmih vojakov, ki jo je vodil, je v dvajsetih dneh postavila pločnik okoli prašičje farne, prekrila streho hiše in naredila novo pročelje tega objekta.

Seveda pa podoba enote Danila Dakovića ne bi bila popolna, če ne bi zapisali tu-

Ko smo prišli na poligon, je enota Zorana Radovanovića vadila obstreljevanje tankov in transporterjev. Pri delu so se posebej izkazali vojniki iz oddelka Zečirja Beriše. Kot vse enote artilercev je tudi ta Jugoslavija v malem. V njej so še Janez Šenica iz Straže pri Novem mestu, Sadić Mulaomerović iz Gradačca, Veljo Terpotec iz Zagreba, Veroljub Stefanović iz Crne trave, Ivo Kastelic iz Trebnjega in Rifat Mehsud iz Ohrida.

Dalekometni topovi so v rokah izurjenih in usposobljenih vojakov in starešin učinkovito in nevarno orožje. Vojaki se najprej vadijo s šolskimi granatami, ko do nadrobnosti obvladajo ravnanje z njimi, pa se na bojnem streljanju preskusijo tudi s pravim strelivom.

Na poligonu imajo tudi prostor, ki je opremljen tako, da se vojniki urijo v premagovanju ovir.

Pred kratkim so začeli uporabljati poseben pano za urjenje operatorjev protiolepnih raket. Po panoju se gibljejo makete tankov, ki jih operatorji skozi optične naprave spremljajo in uničijo. Tudi ta učni pripomoček so naredili sami v vojašnici.

niso kupili drv za kurivo, ampak so jih nabirali v gozdovih. Posebnost pri racionalizaciji pa so njihovi interni boni. Komandirji baterij dobijo bone za pogonska goriva in z njimi gospodarijo. Milovan Stanković pravi, da zdaj temeljito premislijo, s koliko vozili bodo odšli na poligon.

Vse boj pa se po besedah starešine Fabiana Jurlete v

pripravljani. Opremljena s sodobno domačo tehniko, ki jo upravlja strokovno in idejnopolitično usposobljen kader, je artilerija pripravljena, da z drugimi zvrstmi naših oboroženih sil uspešno opravi vsako nalogo, ki zahteva obrambo svobode, neodvisnosti in mirno graditev naše samoupravne socialistične Jugoslavije.

Bojan Kuntarič

Oblike dela v organizacijah ZRVS v občini Maribor Tezno

Poudarjeno je izobraževanje

V občinski organizaciji ZRVS in krajevnih organizacijah ZRVS v občini Maribor Tezno posebno skrbijo za ideološko-politično izobraževanje. Poleg predavanja so člani organizacije pridobivali znanje s področja SLO in DS tudi na raznih sestankih in seminarjih. Znanje so preverjali na seminarski način v krajevnih konferencah ter na občinskem taktično-orientacijskem tekmovanju. Znanje RVS s področja splošnega strokovnega usposabljanja so preverjali po seminarski metodi v krajevnih organizacijah ter na tekmovanjih in ostalih praktičnih aktivnostih v krajevnih organizacijah in v mestni konferenci ZRVS Maribor. Znanje rezervnih vojakov starešin je dobro, kar potrjujejo tudi doseženo prvo mesto krajevnih konferenc ZRVS Hoče in dobre uvrstitve ostalih ekip na občinskem tekmovanju. Poleg predavateljev iz vrst RVS se vključujejo za predavatelje tudi aktivni starešine JLA ter TO in pomembni družbenopolitični delavci. Na področju splošnega vojaškega strokovnega usposabljanja pa ugotavljajo tudi nekatere slabosti. Opozarjajo na neodgovorno delo v nekaterih krajevnih konferencah ZRVS, na odsotnost nekaterih rezervnih vojaških starešin z vojaško strokovnih in idejnopolitičnih predavanj,

na nezadostno poznavanje topografije, na premajhno usposobljenost RVS za dajanje prve medicinske pomoči, na slabo opremljenost krajevnih organizacij z učenimi pomagali itd.

V prihodnje si bodo v občinski konferenci ZRVS Maribor Tezno prizadevali, da bi usposabljali RVS za večje dolžnosti, za vključevanje izkušenj NOB v reševanje posameznih nalog ter za povečanje odgovornosti RVS do vzgoje in izobraževanja zlasti tistih, ki nimajo vojaškega razporeda. Razen tega morajo rezervni starešine nekatere znanja s področja splošnega vojaškega področja prenašati na nerazporejeno prebivalstvo.

Približno tretjina rezervnih starešin v občini je aktivno vključenih v vodstva in organe družbenopolitičnih in družbenih organizacij, društev, samoupravnih in drugih organov, v skupščinskih delegacijah in delegacijah SIS. Člani ZRVS so vedno bolj navzoči tudi v delu komitejev za SLO in DS, v civilni zaščiti, narodni zaščiti in v raznih svetih in komisijah, ki se ukvarjajo s SLO in DS. Zelo aktivni so bili člani organizacije tudi v akcijah NNNP, ki so jih izvajale krajevne skupnosti. Člani organizacije ZRVS so opravili tudi pomembno delo pri vodenju obrambnih krožkov na šolah. Pri tem delu čaka čla-

ne organizacije in organizacije ZRVS še precej dela, saj na nekaterih šolah ta dejavnost še vedno ni zaživel. Aktivno so se vključili tudi v akcijo za usmerjanje mladine v vojaške poklice in šole. Člani predsedstva so se udeležili letne volilno programske konference občinske konference ZRVS Peščenica v Zagrebu, ki je izrazila željo za pobratenje z občinsko konferenco ZRVS Maribor Tezno. Sodelovanje organizacije z mladinsko organizacijo je bilo kot vedno dobro. V občinskih in krajevnih konferencah posebno skrbijo tudi za obveščanje članov. Zelo pomembno vlogo v informiranju članov so imeli Naša obramba, TV-15 in glasilo mariborskih rezervnih starešin iz vrst RVS. Samo na revijo Naša obramba je v občini Maribor Tezno naročenih 48 odstotkov vseh rezervnih starešin. Še vedno pa niso zaživele komisije za informativno dejavnost pri občinski konferenci ZRVS in krajevnih konferencah.

V preteklem obdobju so krajevne konference ZRVS v občini Maribor Tezno uspešno opravile vrsto nalog na področju kadrovanja. Rezervni starešine v občini Maribor Tezno pa tesno sodelujejo z mladino in se skupaj z njo udeležujejo različnih pohodov, tekmovanj in drugih akcij, ki so izrednega pomena za SLO in DS. M. K.

Osvoboditev Žirov

Oktobra 1943 so bili Nemci zaradi pritiska partizanskih enot Triglavske divizije v zgornjem delu Poljanske doline prisiljeni zapustiti postojanke: Leskovo 11. oktobra, Sovodnj 19. oktobra, Žiri 23. oktobra in Trebijo 29. oktobra. Vse pogostejša navzočnost partizanskih sil je povzročala negotovost med pripadniki nemških okupacijskih enot v Žireh. Žirovsko ljudstvo, ki je v veliki večini kljub nasilju sodelovalo in podpiralo osvobodilno gibanje, je ustvarjalo okrog nemških postojank ozračje napetosti in negotovosti.

Gorenjska (Prešernova), Tolminska (Gradnikova) in Vojkova (Idrijska) brigada so 1943 sestavljale v oktobru 1943 ustanovljeno Triglavsko divizijo, ki je zasedla okoliške hribe. Gozdovi okoli Žirov so tedaj znova oživele; zato so se v nemškem poveljstvu začeli pripravljati na evakuacijo. Vročica okrog

peljali naropano blago na varno. Takoj ko se je kolona vpreg in avtomobilov začela premikati iz Žirov, pa je prišlo do spopada s partizanskimi enotami. Pozno popoldne so v Žiri za podpora pri umiku pripeljali »avtomobil« in dva tanka. Le-ti so z močnim ognjem strelnega orožja podprli nemški spreved, toda zaradi strahu pred partizanskimi silami so Nemci odložili evakuacijo za naslednji dan; vrnili so se v zapuščeno postojanko.

Razjarjeni poveljnik je veliki privesti župana Ivana Seljaka, po domače Homca, in ga zadolžil, da razširi med prebivalstvo letake s tole vsebino: »Za vsakega ubitega nemškega vojaka bodo ustrelili 100 talcev, za vsakega ranjenega 50 talcev-domačinov.« Hkrati pa je izdal tudi nalog za aretacijo devetih

ski mojster iz Žirov, Jakob Plestenjak, mož gostilničarke, najemnice pri Potočniku v Žireh, Franc Bizjak, trgo-

Milan Žakelj-Zirovnik, rajonski sekretar KPS in sekretar odbora OF oktobra 1943 v Žireh.

vec pri Kopšetu v Žireh, Jože Vrabec, zidar iz Stare vasi, Anton Žakelj, Balčkov, čevljarški mojster iz Stare vasi, Rudolf Bačnar, krojaški mojster iz Stare vasi, Valentin Kržišnik, Vrbančkov, upokojenec iz Stare vasi in Filip Potočnik, trgovec z mešanim blagom v Žireh.

Ko so žandarji Potočnika privedli v postojanko (bila je v neposredni bližini njegove trgovine), jih je pregovoril, da je pozabil doma oddati ključe, in da mora postoriti še neka opravila. Spustili so ga domov. To ugodnost je izkoristil in pobegnil k partizanom.

Talce so odvedli iz župnišča v postojanko carinskih straž pri Bahaču. Med talci so Nemci iskali Jakoba Strliča iz Žirov, glavnega skladiščnika postolarske čevljarške zadrage. Zjutraj so ga na cesti skupaj z Leandrom Mlinarjem aretirali. Tedaj je imel pri sebi ključe skladišča čevljarške delavnice. Strliča so odvedli, da jim je odprl skladišča. Pri tem so nanj pozabili, zato se je lahko iz skladišča umaknil čez travnike v gozd. Tako sta dva talca uspela pobegniti Nemcem.

Končno se je po pripravi, ki so trajale vso noč od petka, 22. do sobote, 23. oktobra

1943, nemška kolona v popoldanskih urah začela umikati iz Žirov. Tanka sta podpirala kolono z bočnim ognjem. Talce so odpeljali z avtobusom, s katerim so se vozili uradniki in svoji vojakov nemške posadke. Z močnimi bočnimi izvidnicami so si utirali pot proti Gorenji vasi, kamor so prispeli ob mraku. Po prihodu v Gorenjo vas so Nemci talce in voznike pustili domov. Pred odhodom jim je govoril poveljnik žandarmerijske postojanke v Žireh Maller, ki je poslej uradoval v Gorenji vasi. Talci in vozniki so šli prenočit v gostilničarju Ajrčku v Gorenji Vasi in se naslednji dan vrnili domov.

Z umikom Nemcev so bile v večernih urah 23. oktobra Žiri osvobodene. Poljanska dolina z Žirovsko kotlino je bila tedaj politično organizirana v poljanskem rajonu loškega okrožja. Že naslednji dan, 24. oktobra, je prišel iz Žirovskega vrha v Žiri Milan Žakelj-Zirovnik, sekretar komiteja KPS in sekretar odbora OF v rajonu Poljane z nekaterimi rajonskimi aktivisti; z njimi pa še Stane Kavčič-Djuro, sekretar PK SKOJ za Slovenijo, in Niko Belopavlovič, član PK SKOJ, ki sta prav tedaj z Dolenske prek Žirovskega vrha potovala na Primorsko.

Se isti dan popoldne je Milan Žakelj-Zirovnik po kurirjih sklical sestanek aktivistov Osvobodilne fronte širšega območja Žirov. Aktivisti

so se sestali v hiši kmeta Tomaža Mrovljeta, po domače Koklja, na Ledinici, oddaljeni kilometer od Žirov.

Sestanka so se poleg partizanov, Milana Žaklja, Stane Kavčiča, Jožeta Mrovljeta in Nika Belopavloviča udele-

in Albin Čadež iz Stare vasi, Tomaž Mrovlje z Ledinice, Filip Potočnik, Leander Mlinar in Pavel Zajc iz Žirov ter Vencelj Justin iz Žirovskega vrha. Kdo so bili še ostali udeleženci tega sestanka, se danes živeli aktivisti ne spominjajo več.

Žirovski talci, ki so jih Nemci 23. oktobra 1943 aretirali in odpeljali s seboj ob umiku iz Žirov. Po srečni vrnitvi 24. oktobra v Žiri jih je pred Bahačevo hišo v Stari vasi fotografiral takratni talec Anton Žakelj-Balčkov iz Stare vasi. Od leve stojijo Jakob Plestenjak, mož gostilničarke najemnice pri Potočniku v Žireh, doma iz Črnega vrha nad Polhovim Gradcem, Leander Mlinar, čevljarški mojster, Franc Bizjak, trgovec pri Kopšetu, Rudolf Bačnar, krojaški mojster v Stari vasi, Valentin Kržišnik-Vrbančkov iz Račeve, upokojenec, Jože Vrabec, zidar iz Stare vasi in avtor fotografije Anton Žakelj-Balčkov, čevljarški mojster iz Stare vasi.

žili tudi: Ivan Blažič in Matevž Strlič s hčerko Vido z Dobračeve, Berta Dolenc, Francka Žakelj, Jože Košir

Sestanek je vodil Milan Žakelj-Zirovnik, zbrane aktiviste je nagovoril Stane Kavčič. Na sestanku so na predlog aktivistov izvolili Narodnoosvobodilni odbor za občino Žiri. Odborniki so postali vdani sodelavci OF in prekaljeni aktivisti iz partizanskih družin. Izvolili so 11 odbornikov. To so bili: Maks Oblak, po domače Primc, kmet iz Nove vasi, Francka Žakelj, Bartelčkova, šivilja iz Stare vasi, Jože Kržišnik, Kristan, kmet iz Jarčje doline, Leander Mlinar, čevljarški mojster iz Žirov, Jože Košir, Petričev, delavec iz Stare vasi, Berta Dolenc, roj. Bačnar, gospodinja iz Stare vasi, Tomaž Mrovlje, Kokelj, kmet z Ledinice, Matevž Strlič, Čelešnik, kmet z Dobračeve, Valentin Poljanšek, Modrijan, kmet z Dobračeve, Vencelj Justin, Merlak, kmet iz Žirovskega vrha in Filip Potočnik, trgovec v Žireh.

Po ustanovnem sestanku se je v večernih urah tega dne pred občinsko hišo v Žireh zbrala večja skupina ljudi, ki je manifestirala pripadnost Osvobodilni fronti.

Dušan Kveder Tomaž, politični komisar 3. (alpske) operativne cone in narodni heroj. Dne 26. oktobra 1943 je govoril na zborovanju v osvobodjenih Žireh.

odhoda pa je spričo vojaške pomoči iz Škofje Loke postala še večja. Posebno izvidniško letalo je obstreljevalo Žirovski vrh, iz postojanke v Gorenji vasi pa so usmerjali gost topovski ogenj na domnevne položaje partizanskih enot v Žirovskem vrhu. Od lastnikov žirovskih čevljarških obratov so zahtevali vse izgotovljene čevlje, vse zaloge usnja in drugih čevljarških potrebščin.

Blago so dovažali v postojanko. Popolnoma so izropali trgovine, blago pa uskladiščili v prostorih poveljstva. V petek, 22. oktobra, so mobilizirali več kmetov, konjskih vpreg in avtomobilov, da bi z njihovo pomočjo od-

Alojz Dolinar-David, prvi komandant mesta Žiri oktobra 1943.

domačinov. Te so žandarji 23. oktobra zjutraj aretirali in jih odvedli v postojanko, nastanjeno v župnišču pri cerkvi.

Aretirani so bili: Leander Mlinar, čevljarški mojster iz Žirov, Jakob Strlič, čevljar-

ALBERT KLUN

Prva partizanska misija

Ta dan je naša vojaška misija doživela hud udarec. Inž. Armandu je namreč spodrsnilo na železni stopnici »Bakra«. Padel je tako nesrečno in si poškodoval glavo, da je moral skoraj tri mesece obležati v bolnišnici (šebe ob koncu leta 1943 se je pojavil kot šef tehničnega oddelka štaba naše baze). Ostala sta torej samo dr. Makiedo in dr. Poduje, vendar pa slednji v pooblastilu ni bil imenovan.

Dne 4. oktobra je našo misijo sprejel v Brindisijsko komandant zavezniške kontrolne komisije, general Sir Frank Mason McFarland. Navzočih je bilo še nekaj višjih oficirjev. Zavezniki so sicer v začetku podvomili, če niso morda nemški vohuni, zato so jim postavljali razna vprašanja. General je pozorno prebral pooblastilo in ga potem vrnil Makiedu. Ta sestanek pa je bil le uspešen in se je končal takole: General je dejal, da so poročila misije zelo zanimiva, vendar oni, žal, niso pristojni, da bi o tem odločili. »Jutri vam damo na voljo letalo, ki vas bo odpeljalo v Alžir. Edino tam lahko odločajo o tej zadevi,« je rekel general McFarland.

Makiedo se je ob takšni odločitvi zavezniškega generala znašel v škripcih. Dobro je vedel, da mu je bilo naročeno, naj ta naloga ne presega meja operativne akcije štaba obalne poveljstva. Sedaj pa bi moral glede na situacijo, kakor se je razpletala, celo na drug konti-

nent, kjer je vrhovna zavezniška komanda z generalom Eisenhowerjem na čelu, torej priti v stik z najvišjimi zavezniškimi vojaškimi predstavniki. Kaj napraviti? Če bi se odrekel potovanju v Alžir, bi s tem izgubil enkratno priložnost, da bi rešil zadevo, ki je bila zelo pereča. Odločil se je. Dne 5. oktobra 1943 popoldne sta Makiedo in Poduje odletela sama v letalu DC-3 v Alžir. Še istega dne zvečer sta prispela na letališče Maison Blanche. Tu ju je dočakal neki ameriški poročnik iz zavezniškega štaba za Sredozemlje. Spremlil ju je do hotela, kjer sta prenočila.

Naslednjega dne se je zopet pojavil isti ameriški poročnik ter ju odpeljal k šefu obveščevalne službe komande za Sredozemlje, k britanskemu generalu Strangu. Ta ju je, obkrožen od svojih oficirjev, sprejel v konferenčni dvorani. Po predstavitvi je general zahteval pooblastilo, ki ga je natanko pregledal in ga potem izročil svojemu adjutantu.

General Strang je dejal, da je od komande za Sredozemlje prejel nalogo, naj se dogovarja z misijo in jo poveže z oficirji, ki bodo pri tem delali dalje. Ker je misija tajna, je prosil Makiedo, naj o tem ne črnhne nikomur niti besedice, posebno pa še, naj ne daje nekakršnih izjav za tisk. Obenem ga je opozoril, da je mesto polno vohunov in da se morajo paziti.

V pogovoru o naših potrebah je Makiedo

2

najprej navedel, da bi nam morali dodeliti kakšno pomorsko bazo na italijanski obali, kjer bi lahko odpravljali, vzdrževali in popravljali naše ladje. Zavezniki bi morali z materialom oskrbovati bazo in ladje. Prek te baze naj bi naše plovne enote prevažale material in živež na otoke.

Pogovor je trajal dve uri. Na koncu je general Strang izjavil, da bo vse še enkrat premislil. Opozoril je na težave, ki bi utegnile nastati zaradi begunske vlade, ki jo zavezniki priznavajo kot legalno. Ta bi lahko nasprotovala zahtevam naše misije. Zaradi tega mora biti vsa zadeva v popolni tajnosti, brez politike, zadevo pa je treba obravnavati kot čisto vojaško operacijo.

Dne 7. oktobra 1943 so naši misiji predstavili ameriškega majorja Louisa Houta, ki je bil v Kairu šef oddelka za Jugoslavijo, in sicer v uradu za posebne operacije. V civilu je bil časnikar in publicist, zelo zavzet, bister, odločen in se ni bal odgovornosti, skratka človek, ki je bil v tem trenutku zelo primeren. Z njim je bil še poročnik Robert Thompson-Bob, prav tako novinar.

Hout in Thompson sta bila na službenem mestu v Kairu in sta delala izključno na področju v zvezi z balkanskimi operacijami. Naključje je naneslo, da sta prispela dan prej iz Kaira v Alžir, in sicer zato, da bi od komande za Sredozemlje izposlovala premestitev svoje ga urada iz Kaira v Italijo.

Skupaj s Houtom so sestavili kratek memorandum, v katerem so bile naštet vse točke, od baze za ladje, ranjencev in internirancev do živeža za civilno prebivalstvo Dalmacije. S tem memorandumom so vsi skupaj odšli k nekemu generalu, prav tako v komandi za Sre-

dozemlje. Ta ga je pregledal, nekaj pripisal, na koncu pa rekel, da ta stvar presega njegovo pristojnost in da mora o tem odločiti sam general Eisenhower.

Na levi: Tone Marinček, oficir za zvezo GŠ NOV Slovenije v Bariju (po vojni je v JLA dosegel čin generalmajorja), Milan Kmet (desno) načelnik III. oddelka štaba baze v Bariju (prej je bil komandant 1. slovenskega bataljona in nato komandant 1. prekomorske brigade), slikano v Bariju, leta 1944

Houta je ta izjava zelo prizadela, kajti sedaj je bilo možno, da se bo ta zadeva dolgo zavlekla in ostala celo brez uspeha. Dolgo se je pogovarjal s tem visokim oficirjem in mu razlagal situacijo. Končno je general rekel, da bo zadevo predložil generalu Eisenhowerju že na

Po štiridesetih letih znova nepozaben – partizanski dan

Ko so se v nedeljo, 2. oktobra, zbrali borci Vojkove brigade na dvorišču tovarne ETA v Cerknem, je bil to po štiridesetih letih znova nepozaben – partizanski dan. Zbralo se jih je okrog 150. Vprašujoče so se ogledovali: Ali si res ti? Kako se imaš? Kako je z zdravjem? Si zadovoljen?

Skorajda niso mogli verjeti, da je vmes polnih – štirideset let! Tako zbrani kot pred štiridesetimi leti so se počutili znova mlade – pomlajeni za štirideset let!

Na dvorišču tovarne ETA so se razvrstili v četverstop. Poslušali so pozdravne besede in dobrodošlico predsednika mladine idrijske občine, ki je med drugim povzel besede iz uvoda brigadne kronike, ki jih je pred 39. leti dne 14. aprila 1944 zapisal Anton Pervanje, ko je prevzel dolžnost brigadnega vojnega dopisnika in kronista: »Knjiga, ki bo enkrat izšla iz teh preprostih zvezkov, v katere danes naši tovariši zapisujejo črne in svetle dneve naših borcev in naroda, bo najbolj zgovorno pričala potcem o hudih časih, borbah in naporih svojih prednikov za zlato svobodo, katero bodo oni takrat že uživali.«

Anton Pervanje je padel dne 3. julija 1944 po napadih enot 9. korpusa na železniško progo, mostove in sovražne postojanke v Baški grapi. Uspehi štridnevnih bojov partizanov 9. korpusa

v Baški grapi so bili tako pomembni, da je zavezniški general Wilson, poveljnik zavezniških sil za Srednji vzhod, poslal maršalu Titu zahvalno brzojavko, v kateri je med drugim zapisal: »Ti uspehi, posebno oni v Sloveniji, so bili velikega pomena, ker so ustavili delovanje življenjsko pomembnih sovražnikovih žil.«

Ko smo nekdanji preživeli borci Vojkove brigade stali na dvorišču današnje tovarne ETA so mi v spominu prihajali naproti – padli tovariši Vojkove brigade: komandanti, komandirji, kurirji in borci, ki jih ni bilo v našem zboru. Utrnila se mi je misel nanje: Niso pozabljeni. Kot živi so se mi prikazovali drug za drugim. Naj za štiridesetletnico oživim spomin nanje.

Oto Vrhunec-Blaž Ostrovrhar, ob ustanovitvi brigade namestnik komandanta, kasneje komandant Vojkove brigade, je bil med tistimi to-

variši, ki so pri borcih zapustili globlje vtise. Po vsakem boju je vzel papir in svinčnik in v krajših ali daljših pesmih opisal potek boja in spomin na padle. Svoje pesmi je potem recitiral na mitingih. Pri ljudeh na Primorskem in Gorenjskem je bil zelo pribljubljen. Ni bilo mitinga, da ljudje ne bi bili glasno zahtevali: Blaž naj pride na oder! Hočemo Blaža! Že med NOB je izšla zbirka njegovih pesmi z naslovom: Pesmi padlim borcem. Zbirko mu je izdala partizanska tehnika »Groga« z datumom 15. novembra 1944. Po kurirjih mi je zbirko poslal v Benško Slovenijo in na notranjo stran napisal posvetilo: Tovarišu Ogorevu! Mi, ki uprli smo se zlu pekla – našli bomo pot tvoj iz njega! Polozaj, 20. 11. 1944.

Jože Avsec-Čapajev, komandant Vojkove brigade od 19. januarja do 8. februarja 1944. Brigadni kronist Silvester Ovsenk-Silvan je v brigadni kroniki zapisal: »Ob nesreči, ko se mu je sprožila brzostrelka, je padel. Prešel je skozi toliko borb in hajk srečno, tu pa ga je doletela nesreča. Bil je hraber borec, zaveden, požrtvovalen in vesel tako, da ga bo brigada težko pogrešala.

Pokopan dne 9. februarja 1944 v Cerknem.« Brigadni politični komisar Jože Kuk-Branko je v spominskem zapisu v glasilu Vojkove brigade za Vojkom zapisal: »Glavno prizadevanje bivšega našega komandanta je bilo, dvigniti brigado, napraviti iz nje nepremagljivo orožje v rokah naroda, ki se bori za svobodo.«

Le mesec dni – od 20. maja do 20. junija 1944 – je bil Jože Mihevc-Rudar komandant Vojkove brigade. Po rodu je bil Idričan. Padel je na Jelovici 20. junija 1944. Po poklicu je bil Jože Mihevc-Rudar mizar, vendar ni mogel opravljati tega poklica. Odsel je v Istro v rudnik boksita v Labinju. Ko se je na Primorskem začelo partizansko gibanje, je že decembra 1942 pustil delo v rudniku in se vrnil domov, kjer je takoj vstopil v Vojkovo četo. Ko je na Jelovici padel, zadel ga je drobec mine, je brigadni kronist Anton Pervanje zapisal v kroniki: »Z njim je naša brigada izgubila odličnega tovariša in poveljnika brez primere. V brigadi smo ga vsi čislali in imeli radi, kar je tudi po vsej pravici zaslužil.«

Osebnost sem tovarša Mihevca – Rudarja spoznal, ka

sem se vrnil v brigado kot ozdravljeni ranjenec. Takrat je bil štab brigade pri kmetu Kacinu na Cerkljanskem vrhu. Ko sem stopil v hišo, mi je prišel naproti, podal roko in dejal: »A, ti si tovariš Ogarev. Upam, da se bova dobro razumela in sodelovala.« Tak je tovariš Mihevc – Rudar ostal v mojem spominu.

V spominu mi prihaja naproti Gabrijel Pernelj-Jelko, po domače Černčev iz Planine pri Cerknem. Jelko je bil izredno pogumen in hraber borec. Ni poznal strahu in ne omahovanja. V bojih se je vedno med prvimi pognal na sovražnika. V noči od 21. na 22. julij 1944 je na cesti med Želinom in Reko zaplenil nemški patrolji mitraljez. Kot komandant bataljona Prešernove brigade je konec septembra 1944 padel na Pasji ravni.

V spominu slišim glas Franca Casermana-Tesarja, ki govori borcem na novo ustanovljene Vojkove brigade v Cerknem – pred štiridesetimi leti. Žal, da njegov govor takrat ni ostal zapisan na papirju. Ni izbral lepih besed. Govoril je preprosto in vsem razumljivo, kako se bo brigada bojevala s sovražnikom, kako bodo vojkovci

zmagovali in končno zmaga-li. To se je tudi zgodilo v začetku maja 1945, dvajset mesecev kasneje. Franc Caserman-Tesar pa ni doživel tistega dneva, ki ga je tako prepričevalno prikazoval borcem na novo ustanovljene Vojkove brigade v Cerknem.

Še eden izmed padlih borcev Vojkove brigade mi prihaja naproti. To je kurir 2. bataljona Boris Pagon iz Cerknega. Ko sem bil zaradi potrebe po kulturnem delovanju imenovan za kulturnika v drugem bataljonu Vojkove brigade, mi je natiho omenil željo, da bi prišel na moje mesto za kurirja. To sem povedal komandantu bataljona, ki je bil takoj za to. Boris je potem kot kurir vestno in z vso vdanostjo opravljal kurirsko službo. Kot kurir je padel v Žireh na Gorenjskem dne 4. januarja 1944.

Se jih je cela vrsta, ki bi jih morali vsaj omeniti, pa je prostor omejen. Naj za vse veljajo verzi, ki jih je v Pesmi Vojkove brigade v novembru 1943 zapisal brigadni politični komisar Vinko Šumrada-Radoš Ivanov:

Borci Vojkove brigade, le še kratek čas do zmage loči nas, zato naprej! Čez planine in gozdove, žico, bunkerje, grobove do mejnikov naših mej!
Andrej Pagon-Ogarev

Prva ciklostilna tehnika na ljutomerskem območju

Tudi aktivisti OF na ljutomerskem območju so se dobro zavedali, da je propagandno gradivo izredno dragoceno orožje v boju proti okupatorju. Čimprej so želeli ustanoviti ciklostilno tehniko, ki naj bi zalagala območje z letaki in drugim propagandnim gradivom. Pred vojno na tem območju ni bilo nobene tiskarne, ki bi jo po okupatorjevem vdoru lahko preusmerili za partizanski tisk.

Ob začetku okupacije je na to območje prihajal propagandni material iz Maribora. Tako sta Milena Bokša-Boža in Franček Sonja po naročilu profesorja Jožeta Kerenčiča in Stefana Kuharja hodila v Maribor in prinašala propagandno gradivo. Prenos takega materiala je bil izredno nevaren. Prebivalce Slovenskih goric je bilo potrebno seznaniti z ustanovitvijo OF v Ljubljani in z vlogo KPJ v osvobodilni vojni. Okupator je imel močno razširjeno propagandno mrežo. Prek časopisov in številnih drugih publikacij ter radia je širil nacionalsocialistično ideologijo med ljudstvom. Še posebno vlogo so imele potujoče filmske predstave, ki jih je okupator organiziral po vaseh in tako širil svojo propagando.

Aktivisti OF iz ljutomerskega območja so ugotovili, da so možnosti za ustanovitev take ciklostilne tehnike še najboljše na območju Štrigove. To ozemlje so najprej zasedli Nemci, toda junija 1941 so ga izročili Madžarom. Na štrigovskem območju je že leta 1941 delovala skupina ljudi, ki se je bila pripravljena upreti okupatorju. Znana javka je bila pri lekarnarju Ivanu Kovaču, kjer so se sestajali organizatorji OF pod razpoznavnim znakom: »Če imate za 5 dinarjev ribjega olja«. V odpor-niškem gibanju na območju Štrigove so delovali še Metod in Marta Senčar, Tomislav Kovač ter brata Dušan in Bogdan Špindler. Slednja sta se pozneje umaknila z Železne gore na Štajersko, da bi se tam bojevala proti okupatorju. V Štrigovo so zahajali idejni nosilci upora

v Pomurju, tako Stefan Kovač, Vinko Megla, ing. Josip Hedžet in drugi organizatorji OF v Pomurju. To območje, kjer je delovala tehnika, je bilo tudi bolj odmaknjeno, in okupator ne bi bil toliko pozoren.

Štefan Kovač-Marko je že junija 1941 sklical sestanek nekaterih aktivistov tega območja v vinogradu matere Ivana Kovača v Banfiju. Na sestanku so bili Stefan Kovač, Ivo in Tomislav Kovač, Metod Senčar ter Vinko Megla. Analizirali so politične razmere ter se pogovorili o pripravah na oboroženo vstajo. Štefan Kovač je naročil zbiranje orožja, sanitetnega materiala ter opozoril na skrb za ilegalce. Konec julija 1941 je bil ponoven sestanek spet v vinogradu matere Ivana Kovača v Banfiju 145. Na njem so bili: Ivan in Tomislav Kovač, Vinko Megla, ing. Josip Hedžet, Metod Senčar ter Stefan Horvat. Sestanek je vodil Stefan Kovač, ki je zahteval, da čimprej ustanovijo ciklostilno tehniko. Za vodjo tehnike je določil Ivana Kovača. Pri delu naj bi mu pomagal njegov oče Tomislav Kovač ter Vinko Megla. Spočetka so razmnoževali propagandno gradivo zelo skromno. Lekarnarja Ivo in Tomislav Kovač sta izdelala šapirografsko maso in kemično črnilo (vijoličasto). Papir je priskrbel Metod Senčar. Uporabljali so navaden mesarski papir, ker je dobro vpijal barvo. Za vsebino letakov je poskrbel Stefan Kovač. Letaki so bili napisani z roko. Na vrhu je bila petokraka zvezda s srpom in kladivom. Razmnožili so več letakov, ki so jih nato aktivisti raztrosili po

Slovenskih goricah in Medžimurju. Tako razmnoževanje je bilo počasno, zato je Ivan Kovač prinesel šapirograf nekdanje »Seljačke štedionice«, ki je bil shranjen pri njih doma v Štrigovi. Vinko Megla pa je prinesel pisalni stroj od Stefana Kovača iz Nedelice. Odslej je delo potekalo bolj organizirano.

Avgusta 1941 je tako začela delati ciklostilna tehnika v vinogradu matere Ivana Kovača v Banfiju. Razmnožili so več letakov, žal pa se nobeden ni ohranil. Letake sta raznašala tudi sestra inž. Josipa Hedžeta Angela in mati Terezija. Trosili so jih tudi v Čakovcu in drugod po Medžimurju. Nada Rajh, ki je večkrat ilegalno prekorajčila nemško-madžarsko mejo, je letake nosila na ljutomersko območje. Tehnika ni delovala dolgo, saj je ob koncu septembra Vinko Megla odnesel pisalni stroj, težko pa je bilo tudi s papirjem in drugim materialom. Okupator je že v jeseni 1941 odkril nekatere organizatorje upora v Slovenskih goricah in vse je kazalo, da bo izsledil tudi sodelavce ciklostilne tehnike. Ubojju sekretarja OF Jakoba Babiča iz ljutomerskega območja so sledile nove aretacije. Velik udarec narodnoosvobodilnemu gibanju v Pomurju je bil, ko je okupator v Prekmurju zajel še Stefana Kovača. Po izdaji so sledile aretacije tudi na območju Štrigove. Madžari so na tem območju v jeseni 1941 zajeli vidnejše organizatorje upora. Štiriindvajseti oktober 1941 je bil črni dan, saj so Madžari aretirali Ivana Kovača in njegovega očeta Tomislava, Metoda Senčarja, Matija Goluba in druge. Večino so obsodili na Vacu na več let ječe. Po teh udarcih je narodnoosvobodilno gibanje na območju Štrigove začelo zamrla. Okupatorju je uspelo izslediti idejne nosilce upora.

Drago Novak

Šestdeset let Staneta Breganta-Radovana

Dne 5. septembra 1923 je bil rojen v družini hribovskega kajzarja nad Gorjami pri Bledu. Rojaki ga poznajo pod imenom Tratovčev Stanko kot živahnega fantiča, ki je zaradi kostne tuberkuloze leve noge moral šepati. Ob njegovem imenu pa nam misel takoj poleti tudi na mogočno in visoko Metalko, kar ni čudno. Ne le znamenita stavba, temveč tudi široko organizirana veletrgovska železninar-ska mreža je najtesneje povezana z njegovim imenom, je njegovo življenjsko delo.

Tik pred vojno je uspešno dokončal meščansko šolo na Jesenicah. Ko se je 1941. leta začela okupacija, je bilo Stanku 17 let in pol. Ker je njihova hiša že v zavetju Pokljuke, tik ob njenem robu, so se že poleti 1941 začeli tam oglašati prvi partizani. Stanko je bil zaposlen v prehranjevalnem uradu gorjanske občine, zato je kljub bolni nogi imel možnost, da je veliko in vse več koristil partizanom in NOB. Po navodilih prvih organizatorjev vstaje je zasledoval in odkrival dela nemčurjev, gibanje orožništva in policije, sporočal o nameravanih hajkah in pri tem odkril šest nevarnih domačih sodelavcev okupatorja, ki so nato prejeli kazni. Na delovnem mestu je zbiral prehranjevalne karte, prek katerih so potem v trgovinah dvigali hrano za partizane, zbiral je orožje in drug material, nato pa je postal zaupni obveščevalec z ilegalnim imenom Radovan.

Na občini je znal izkoristiti možnosti za ugotavljanje

stanja živine, hrane, trgovin in vsega drugega, kar je bilo potrebno za NOG. Vedno več podatkov je prek njega prihajalo do partizanov. Na zunaj se je obnašal tako, da je bilo videti, kot da je okupatorjev sodelavec. Prav zaradi tega je tudi dosegal obveščevalne in druge uspehe, a moral pri ljudeh požreti tudi marsikatero grenko. Potem je bil član gospodarske komi-

sije, sekeretar denarnega zavoda pri POOF za Gorje-Bled itd. Pri tem delu ga je septembra 1944 namerno povozil policijsko-raztrganski džip ter mu poleg drugih ran zlomil levo roko in že od tuberkuloze prizadeto nogo. Toda z voljo in trmo je ušel hujšim posledicam. Šele po vojni so številni ljudje lahko zvedeli, kdo je bil Radovan.

Takega so dali delat v organe za notranje zadeve.

Do 1955 je ostal tam in zaradi svoje prizadevnosti in sposobnosti prišel med vodilne delavce. A želel je v

gospodarstvo. To je bilo v njem, to je kazal že kot otrok, ko se tega še zavedal ni. Vmes pa se je neutrudno izobraževal. In tedaj se je začelo. Iz majhnega, najmanjšega trgovskega podjetja Železnina, kjer je postal direktor, je pod njegovim vodstvom in nesebičnim prizadevanjem nastajala in nastala znamenita Metalka.

»Metalka«, v 1974. letu s 1.500 zaposlenimi izobraženimi kadri, je torej poglavito delo našega jubilara, ki je za svoj trud, zanesenost, iznajdljivost, uspešno gospodarjenje in pridnost dobil vrsto odlikovanj in priznanj. Ob vsem tem in ob vseh boleznih, ki ga neprestano napadajo, je po upokojitvi 1974. leta svoje sposobnosti pokazal tudi v novem podjetju, ki ga je iz nič začel dvigati na Dunaju. Zdaj odlično teče posel tudi tam, a sam je moral izpreči. Bolezen.

Vendar se ne vda. Dr. Košak mu je že večkrat rešil življenje! Ob vsem tem pravi: »Moji pogledi na gospodarstvo so bili vseskozi realni. Sovražil sem svinjarije, korupcijo, neumnost!

Moja politika je bila politika po zdravi kmečki pameti! Jej toliko, kolikor imaš. In: nikoli me nihče ni mogel kupiti, podjarmiti! Vedno in povsod sem in še hodim z glavo pokonci.«

Ob njegovem jubileju in nezavidnem zdravstvenem stanju mu želimo predvsem zdravja in dolga leta, močno voljo pa ima sam!

Ivan Jan

Eno uro med belogardisti

V glasilu Tovariš 4. SNOUB sem 12. novembra 1943 v trinaesti številki objavil članek z naslovom Eno uro med belogardisti. Po skoraj štiridesetih letih sem se odločil, da to uro, ki sem jo ob kapitulaciji Italije na Rakovniku pri Mokronogu prebil med belogardisti, opišem nadrobneje.

Dne 9. septembra 1943 je Gubčeva brigada vkorakala v Mokronog. Tako prebivalci kot italijanski vojaki so nas navdušeno pozdravljali. Naša tretja četa tretjega bataljona je dobila nalogo, da razoroži belogardiste na Rakovniku, kamor so se zatekli belogardisti iz Šentruperta in Mokronoga. Takrat sem bil politkomisar te čete. Po dogovoru s komandirjem čete Karlom Šalijem sem s politdelegatom voda Rudijem Habichtom in Ignacom Oblakom, ki je znal italijansko, šel s kolesom v izvidnico. Po poti so nas italijanski vojaki pozdravljali z dvignjeno pestjo in nam vzklikali: »Avanti partizani!«.

Pred gradom na Rakovniku je bilo vse polno belogardistov in Italijanov. Zdelo se mi je, da je približno tristo samo belogardistov, a sem pozneje v knjigi o Gubčevi brigadi prebral, da jih je bilo v vseh treh postojankah okrog dvesto. Sprva me je bilo strah, pozneje pa sem se opogumil in kljub prepovedi komandanta rakovniške po-

staje belogardistom začel razlagati, v kakšno zablodo so jih pripeljali njihovi voditelji. Govoril sem jim o naših zmagah, o organiziranosti NOV in o pomenu kapitulacije Italije. Pozval sem jih, naj odložijo orožje in se vda-jo. Razlagal sem, da se ne bojujemo proti veri, pač pa proti izkoriščanju vere v politične namene. Povedal sem jim tudi, da vemo, da so mnogi belogardisti zapeljani in da se niso omadeževali s krvjo nedolžnega prebivalstva, da bo OF sodila organizatorjem bele garde in klavcem, vsem ostalim pa oprošča in jih vabi v svoje vrste ali pa jim dovoli, da se vrnejo domov. Mojemu pozivu, naj stopijo iz vrste tisti, ki se želijo priključiti NOV, se ni odzval nihče. Za vrnitev domov pa se jih je odločilo kakih deset. Odložili so orožje, nato sem jih spustil domov. Po mojem govoru so me začeli belogardisti spraševati, če bomo res prepovedali verovati v boga, zakaj požigamo cerkve in pobijamo duhovnike, ali se resnično ne bo nikomur nič

zgodilo, če odide domov, oziroma vstopi v partizane. Spet sem začel razlagati, da požigamo cerkve, ker jih belogardisti in Italijani uporabljajo v vojaške namene proti partizanom, s smrtjo pa so bili kaznovani samo tisti duhovniki, ki so bili organizatorji bele garde, izdajalci slovenskega naroda ali celo klavci. Veliko sem jim govoril o partizanski vojski, v kateri so predvsem delavci in kmetje, poštene ljudje, ne pa samo kriminalci in komunisti, kot govorijo belogardisti. Tudi partizani verujejo v boga, hodijo k maši, kadar je možno, imamo celo cerkvene pogrebe. Nekatere enote imajo svoje duhovnike.

Oboroženi duhovnik, ki je bil s komandantom bele garde, jim je takrat verjetno začel pripovedovati, da lažem, kajti nihče več ni spregovoril. Čez kakšno uro je s petindvajsetimi borci prišel komandir Šali. Brezuspšno je belogardiste pozval k vdaji. Med njimi se je zaslislalo sumljivo godrnjanje in premikanje. Ker smo se zbal, da nas nameravajo obkoliti, sem poklical komandanta italijanskih vojakov in mu s pomočjo Oblaka dopovedal, kaj slutimo. Komandant bele garde je prepovedal kakrš-

nokoli akcijo, mi pa smo se domenili, da Italijani lahko krenejo v Trebnje, kjer je bilo italijansko poveljstvo.

S Šalijem sva poslala Habichta po pomoč v Mokronog. Belogardisti so odšli za

prišel z nekaj borci kmalu za Šalijem. Spotoma je razorožil belogardista, ki je stražil na poti. Slišal in videl je, kako sva se s Šalijem brez uspeha pogajala s komandantom bele garde Jakšetom

funkcionarje. Vendar pa je italijanski komandant Jakšet zagrozil, da bodo obratovali, če partizanom karkoli storijo. Nato so Jakšetovi ljudje stopali v koloni eden po eden proti Mirni. Dvajseterico, ki je ostala in odložila orožje, je Žura spustil domov.

V knjigi Gubčeva brigada Lado Ambrožič-Novljan nič ne piše o 1. in 3. četi 3. bataljona, zato sem hotel tudi osvetliti njune zasluge pri razorožitvi belogardistov na Rakovniku. Zdaržala sta jih na Rakovniku, razorožila okrog 30 belogardistov, dobila toliko pušk in pripomočkov, da jih je pred pobegom razorožil 1. bataljon, ki je prišel pozneje na Rakovnik. »Prvi bataljon Gubčeve brigade,« piše Lado Ambrožič-Novljan, »je razorožil tudi belogardiste iz Šentruperta in z Rakovnika, ker pa so bili obljubili, da se bodo skupaj s partizani bojevali proti Nemcem, so jim partizani vrnilo orožje. Vendar so belogardisti izkoristili dobro voljo partizanov in pod vodstvom poveljnika šentruperske postojanke Benedičiča ušli čez mejo, kjer so jih zaščitili Nemci. Seveda vsi belogardisti niso ušli čez mejo. Večina se je vrnila na svoje domove in le redki so se pridružili partizanom.«

Mirko Klančar-Sandi

Na fotografiji so borci 3. čete 3. bataljona Gubčeve brigade. Od leve proti desni: Rudi Habicht, politdelegat voda, Marica Janc, padla v NOB, in Zdenka Habicht, borki in bolničarki, Mirko Klančar-Sandi, politkomisar čete. Slikano pred 9. 9. 1943 na Velikem Debencu.

Italijani proti Mirni in Trebnju. Nekaj jih je po poti pobegnilo. Eden od njih mi je povedal, da čakajo na zveto z drugim belogardistom in na nadaljnja navodila.

Stane Žura, politični komisar 1. čete 3. bataljona, se spominja da je na Rakovnik

o razorožitvi. Pravi, da je bilo pred gradom postrojenih okrog 250 dobro oboroženih belogardistov. Okoli 20 domačinov je takoj spoznal med njimi. Jakše je resnično pripravljaj obkolitev, saj je Žura slišal, ko je dal povelje, naj naskočijo partizanske

Oktober 1944 osvobojen Beograd

Osvoboditev vzhodne, južne in zahodne Srbije jeseni 1944 je bila pogoj za osvoboditev strateškega vozla, to je mesta Beograd, ki je predstavljal vrata na Balkan. Ta velika zmaga NOVJ nad nacističnim škornjem je imela ne le vojaški, ampak tudi politično-zgodovinski pomen za osvoboditev celotne Jugoslavije.

Dne 21. septembra 1944 je Tito poletel z letalom v Moskvo, da se dogovori s Stalinom in generali Rdeče armade za skupne cilje z našo NOVJ na območju Srbije in Vojvodine. V Moskvi so določili vojne formacije, ki naj bi se udeležile osvobajanja Beograda in Srbije, to je 3. ukrajinski korpus in del 2. ukrajinskega korpusa. Pri nas so nastopili 1. proletarska ter 12., 13., in 14. korpus NOVJ. Bolgarska vlada je naprosila Tita, da v tej ofenzivi sodelujejo tudi bolgarske vojne enote, da bi s tem oprali sramoten madež sodelovanja z nemškim okupa-

torjem, s katerim so družno povzročali zločine nad makedonskim ljudstvom v letih 1941 do 1944. Nemško vrhovno poveljstvo za jugovzhod je bilo zelo ovirano pri umikanju armadne skupine »E« iz Grčije prek makedonskega in srbskega ozemlja. Hitler je ukazal, da morajo za vsako ceno braniti strateške položaje na Balkanu in zaustaviti hitro napredovanje Rdeče armade in bojnih enot NOVJ na področju Beograda.

Dne 10. oktobra se je začela močna ofenziva rdečearmejcev in vojnih enot NOVJ. Zavzeli so dolino Velike Morave in s tem presekali nemško armadno skupino »Feller« na dva dela. S to hitro akcijo je bilo preprečeno nadaljnje umikanje nemške armadne skupine »E« iz Grčije. Nemško vrhovno poveljstvo je odločilo, da njene vojne sile zasedejo ključne obrambne položaje v Beogradu in v akcijo pritegnejo 40 pehotnih in 4 tankovske

bataljone, 12 artilerijskih težkih divizionov ter 5 divizionov protiletalske artilerije. Silovit napad naših borcev in borcev Rdeče armade na Beograd je zlomil zadnji odpor nacistov. Doživeli so hud poraz in zdesetkani so se umakali na zahod. Hitler je v onemoglem besu dal ponovno strog ukaz vsem nemškim in kvislinskiim vojnim enotam, da formirajo obrambne položaje na desni obali reke Drine, reke Save in zgornje Donave, da zaustavijo združene osvobodilne sile NOVJ in Rdeče armade.

Dne 20. oktobra 1944 je bil Beograd dokončno osvobojen in ob 6. uri zjutraj so enote 1. proletarske divizije zmagovito prešle savski most ter vkorakale v Beograd. Nacistični ostanki so se umaknili v Zemun, ki pa je bil tudi kmalu osvobojen.

Maja 1944 je 1. proletarska divizija štela 2500 borcev. V bojih za osvoboditev srbskih vasi in mest od 15. septem-

bra do 20. oktobra se je v njene bojne vrste priglasilo veliko mladincev in mladink, tako da je divizija narasla na 9000 borcev.

Osvoboditev Srbije in Beograda 1944 je imela velik vojaškopolični pomen za celo Jugoslavijo kakor tudi za zaveznike. Takrat je nastala velika prelomnica v partizanskem bojevanju. Partizanska vojska se je moderno organizirala, oborožila se je z modernim orožjem, težko artilerijo, tanki in bojnimi letali. Spremenila se je partizanska taktika bojevanja v sodobno frontalno bojno manevrsko taktiko.

V Beograd sta se preselila Vrhovni štab NOVJ in začasna vlada Jugoslavije z otoka Visa konec oktobra 1944. Beograd je postal središče vojnopolitičnega vodstva naše revolucije in tu so bili krojeni končni vojni načrti za osvoboditev celotne Jugoslavije.

Po pripovedi borca 1. proletarske Radovana Jovanovića zapisala Angela Prijatelj

Obletnica 31. divizije Triglavske

V Mariboru so 8. oktobra slovesno proslavili 40. obletnico 31. divizije Triglavske. V vojašnici V. Mišiča so se zbrali številni borci te divizije. Na slovesnost so prišli tudi komandant ljubljanske armadne oblasti Branko Jerkič, komandant teritorialne obrambe Slovenije Rado Klajnšček, narodni heroj Rudolf Hribernik-Svarun in drugi. O razvoju 31. divizije in o njeni prehojeni poti je spregovoril starešina garnizije Leopold Rožanc. O boju divizije je spregovoril tudi član predsedstva CK ZKS in predsednik mariborske mestne skupščine Rafael Razpet. Poudaril je, da je divizija imela zlasti hude boje na Primorskem in drugod. Leta 1943 so okupatorske sile sprožile proti diviziji

ofenzivo, v kateri je sodelovalo okoli 25.000 sovražnikovih vojakov. Leta 1944 je imela divizija vrsto pomembnih akcij. V letih 1944 in 1945 je imela že okoli 10.000 borcev. Proti diviziji pa se je v tem času bojevalo 75.000 sovražnikovih vojakov.

Zbrane borce in pripadnike JLA je pozdravil tudi prvi komandant divizije Dušan Svara-Dule, medtem ko so v vojašnici odprli spominsko sobo 31. divizije Triglavske in klubske prostore. V domu JLA so pripravili tudi skupščino borcev 31. divizije Triglavske in tovariško srečanje, ki je minilo v prijetnem razpoloženju in obujanju spominov na lepe in hude dni z NOB.

Marjan Kos

Topovi, grmite!

Tudi vojaki in starešine enote Miroslava Lilića so minuli petek proslavili svoj

praznik-dan artilerije.

Potem ko so predali raport komandantu divizije, je na-

čelnik politične uprave divizije spregovoril vojakom, starešinam, delegacijam SO Ribnice, Kočevja, Cerknice in delegaciji Prve slovenske artilerijske brigade, katere izročilo prenašajo prav vojak iz Ribnice.

Spomnili so se oktobra 1941, ko so enote Čačanskega in Kragujevskega odreda vkorakale v Čačak, kjer so borci zajeli štiri topove in ustanovili topniško baterijo. Prav s temi topovi so kasneje partizani obstreljevali sovražno letališče v Kraljevem.

Zbranim so nato spregovorili še predsednik SO Ribnica Stanko Rus, za njim predsednik SO Kočevje Jože Novak ter član odbora Prve slovenske artilerijske brigade Mirko Eržen.

Franci Žvipelj

Obsodba nestabilizacijske objestnosti

V TV-15 Naš tovariš z dne 1. septembra 1983 sem na 2. strani prebral članek predsedstva OO ZZB NOV Titovo Velenje z naslovom »Po hladilno skrinjo s helikopterjem«. Vsebina me je razjezila. Sploh ne morem verjeti, da je v teh hudih časih mogoče kaj takega. Očitno stabilizacijska prizadevanja nekaterim res niso mar. Morda mislijo, da klici po najresnejšem izpolnjevanju stabilizacijskih ukrepov veljajo samo za druge. Taki ljudje lahko naši samoupravni socialistični skupnosti več škodijo, kot prispevajo k temu, da z združenimi močmi čim hitreje prebrodimo sedanjo krizo. Tako in podobna dejanja kot bivši borec NOV odločno obsojam.

Dejanje, kakršnega si ne bi smel privoščiti nihče, je skrajno neodgovorno, nestabilizacijsko in nedopustno. Nekateri varčujemo povsod, drugi pa prevažajo zamrzvalne skrinje s helikopterjem in trošijo dragoceno gorivo. Prepričan sem, da vsi pošteno misleči ljudje širom po Jugoslaviji obsojajo storilce in zahtevajo primerno kazen zanje.

Anton Susič, Ilirska Bistrica

RAZBOR

Spomini na
partizanske boje

Oktober 1944 se je v Razborju bojevala Tomšičeva brigada. Vsako leto se domačini spominjajo tega boja z mnogo močnejšim sovražnikom. Na srečo je bila megla in so nemški topovi, ki so obstreljevali partizanske položaje ves dan, precej zgrešili. Proti večeru so se morali tomšičevci umakniti zaradi prevelike premoči na Upeško goro. Več poslopij je v tem boju pogorelo, tudi Lipševa domačija. Zelo je znan tudi bunker pri Verneški, ilegalno Staremu, kjer je bil nekaj časa komite. Tudi Slandrova Mica je bila v njem. To partizansko skrivališče radi obiskujejo mladi in stari. Eni obujajo spomine, drugi pa se ne morejo načuditi, v kakšnih skromnih razmerah se je rojevala svoboda. Prav z obiski takih krajev pa se rojeva tudi spoštovanje NOB.

A. A.

SLOVENJ GRADEC

Velik gospodarski
in kulturni napredek

V partizanski Fišerjevi hiši, nedaleč od Slovenj Gradca, so v oktobru 1944 zavedni Slovenjgradčani izvolili 12-članski odbor OF. V taki sestavi z vsemi takratnimi funkcionarji je odbor deloval do prvih volitev v krajevne odbore ljudske oblasti. Z mogočim NOB in ljudske revolucije so prekaljeni borci, aktivisti, delavci in kmetje z nepremagljivo življenjsko silo v najtežjih dneh obnove porušene domovine utirali pot gospodarski rasti v prenovljeno socialistično samopravno družbo.

Podatki o razvoju gospodarskega in kulturnega življenja nam dajejo zanimivo sliko. Pred drugo svetovno vojno so na območju slovenjgraške občine le malo gradili, po njej pa smo pričali naglemu razvoju. Tako je zgrajenih 145 stanovanjskih blokov, 1240 zasebnih hiš, veliko pa jih gradijo. Postavili so tudi dve novi občinski zgradbi. V občinskem parku stoji spomenik, ki simbolizira zmagovalca, medtem ko so nekdanji bolnišnični park preimenovali v Park narodnih herojev, pri osnovni šoli pa zgradili park miru – Titov gaj. Zgradili so tudi tri nove bolnišnične zgradbe, eno pa popolnoma obnovili. V stari zgodovinski zgradbi mestnega magistrata

so zrasle kar tri nove kulturne ustanove: Koroški pokrajinski muzej revolucije, Umetnostni paviljon, medtem ko so knjižnico preselili v nove prostore. Zgradili so tudi veličastno poslopje umetnostne galerije, v Mislinji, Podgorju in Pamečah pa kulturne domove. Lep napredek je dosegla industrija. Tako se je z naglo razširitvijo industrije povečalo število zaposlenih od 400 v letu 1945 na 7.000. Največ pa so po vojni dosegli na področju šolstva, oziroma pri gradnji novih šolskih objektov.

Ob 37. obletnici ustanovitve organizacije OF za Slovenj Gradec z veseljem ugotavljamo razveseljiv napredek na vseh področjih družbeno-političnega in gospodarskega življenja ter se hkrati z velikim spoštovanjem spominjamo 324 žrtev, ki jih je v revoluciji dala Mislinjska dolina.

ADOLF ANKON

KRANJ

Z letne skupščine
vezistov

Vezisti NOV Gorenjske, ki delujejo v okviru sekcije pri Skupnosti vezistov NOV Slovenije, so imeli 6. oktobra svojo redno letno skupščino. Kot že vrsto let so se zbrali v prostorih gostitelja in pokrovitelja delovne organizacije PTT za Gorenjsko na Primskem v Kranju. Za prijeten uvod je bil kulturni program, v katerem je svoje pesmi in partizanske pesmi Miha Klinarja recitala pesnica Francka Tronkar iz Kranja.

Na skupščini sta poročala o delu v minulem obdobju predsednik in tajnik Gabrijel Divjak. V tem obdobju so bili pri zbiranju spominov za monografijo zvez najbolj delavni na škofjeloškem območju. Za to so posebno pohvalili tajnika aktivna Draga Kajfeža. Pohvala je bila izrečena tudi za zelo plodno prizadevno delovanje aktivna NOV občine Kranj, kjer sta se pri delu angažirala predsednik Janez Zajc in tajnik Alojz Zibelnik. V razpravi sta se med drugimi oglasila in skupščino pozdravila Ivan Pivk, predsednik Skupnosti vezistov NOV Slovenije in Silvester Novak, predstavnik delovne organizacije PTT za Gorenjsko. Prvi je orisal naloge za prihodnje leto in podelili priznanja jubilarcom. Silvester Novak pa je poudaril, da je delavcem PTT v čast, da nadaljujejo delo vezistov NOV. V imenu vezistov JLA je skupščino pozdravil in vsem navzočim zaželel vse dobro ter obilo zdravja kapetan Slavoljub Ljubenovič, načelnik za zvezo vojašnice v Kranju. Po krajši razpravi so sprejeli program dela, v katerem so določili datume treh sej, dneve srečanj in da bo pod njihovim pokroviteljstvom tekmovanje članov radioklubov Gorenjske zadnje nedelje v aprilu na območju Jesenic. Na seji radioklubov v Kranju so se dogovorili, naj bi bilo to tekmovanje radiomaterjev treh dežel.

BRANKO BLENKUŠ

NOVO MESTO

Ljubljancanke prve

Pred dnevi so imele v Novem mestu kegljavnice iz Slovenije drugo republiško prvenstvo. Nastopilo je osem ekip iz vse Slovenije. Ekipa je stela po štiri tekmovalke. Tekmovale so v Domu JLA. Pokrovitelj tekmovanja je bil Svet krajevnih skupnosti iz Novega mesta.

Ekipa iz Ljubljane, ki jo je vodila Valerija Železnikar, je tudi letos ovojila prvo mesto. Podrla je 316 kegljev. Sledijo ekipe: Kočevje 304, Gorenjska I 262, Piran 233, prav toliko tudi Pomurje. Novo mesto 232, Gorenjska II 219 in Izola 127 podrtih kegljev.

Iz vsake ekipe je nastopila ena tekmovalka po 50 lučajeve mešano. Najboljša je bila večkratna republiška prvakinja Valerija Železnikar, ki je podrla 206 kegljev. Sledita Mira Trpin iz Kočevja 189, Cvetka Čadež iz Kranja s 184 podrtih kegljev itd.

V. B.

LJUBLJANA

Republiško prvenstvo
v kegljanju

Konec septembra je bilo v Ljubljani 8. republiško prvenstvo v kegljanju. Tekmovanje je potekalo na štiristeznem avtomatskem kegljišču v Domu invalidov in borcev NOB v Malenškovi ulici. Pokrovitelj tekmovanja je bil Občinski sindikalni svet Ljubljana Šiška.

Prijavilo se je 9 ekip, vrstni red je bil tale: Trbovlje 491 podrtih kegljev, Titovo Velenje 476, Medvode 463, Jesenice 457, Novo mesto 437, Nova Gorica 435, Maribor 415, Celje 396, in Ormož 382. Pomerili so se tudi posamezniki na 100 lučajeve mešano. Najboljši je bil Luka Mitar s 440 keglji pred Jožetom Cirmanom iz Maribora s 438, Francem Rihtarišem iz Ormoža s 409 podrtih kegljev itd. Med devetimi ekipami je nastopila samo ena tekmovalka, in sicer Anica Juras iz Ormoža. Najstarejši kegljač, ki je te dni dosegel 74 let, je bil Lojze Smedec iz Celja.

VINKO BOVCON

tv-15 naš
TOVARIŠ

SLOVENJ GRADEC

Aktivi invalidov

Društvo invalidov občine Slovenj Gradec šteje že okoli 580 članov. Zaradi boljšega dela, sodelovanja in dajanja pomoči svojim članom sta se izvršni in nadzorni odbor društva odločila, da začnejo po ozidih in krajevnih skupnostih ustanavljati aktivne invalidov.

Najprej je bil ustanovljen aktiv invalidov v Mislinji, kjer se je na novo včlanilo kar 60 članov. Na ustanovnem zboru so sprejeli pravilnik in program dela, izvolili sedemčlanski odbor, imenovali predsednika in podpredsednika.

Prav tako je bil ustanovljen aktiv invalidov tozdog Lesne Slovenj Gradec (razen transporta in tovarne pohašča, ki bosta imela svoj aktiv). Tretji ustanovni zbor pa je določen za 14. oktober 1983, in sicer v krajevni skupnosti Stari trg. Ustanavljanje aktivov invalidov se bo še nadaljevalo do konca tega leta.

Tako bo Društvo invalidov občine Slovenj Gradec z ustanavljanjem teh aktivov še bolj povezano in organizirano s člani, saj tudi invalidi potrebujejo v sedanjih časih še večjo pomoč, pozornost pa tudi tovariško besedo.

DANICA TOMIS

RADIO ŠE POMNITE
– TOVARIŠI

V oddaji »Še pomnite, tovariši« 16. 10. 1983 ob 9. uri na 1. programu Radia Ljubljane bo tekla beseda o življenjski poti revolucionarja Maksa Strmečkega. Sodelujoči v oddaji bodo obujali spomine na njegova mlada leta, ko se je v znanem »Strajzlomem krožku« pri Vladu Kozaku družil z Edvardom Kardeljem, Borisom Kidričem in drugimi. V oddaji bo govor o tem, kako ga je preganjala policija, o njegovi visoki komunistični zavesti, ki jo je pokazal med sedemletnim strogim zaporom v Sremski Mitrovici o njegovem sodelovanju s Tonetom Tomšičem, potem o njegovem neutrudnem delu na teoretičnem področju pri preučevanju agrarnega vprašanja ter pri izpolnjevanju partijskih nalog na terenu v okviru ljudskofrontovskega gibanja v letih pred drugo svetovno vojno. Oddaja bo zajela tudi njegovo delovanje med narodnoosvobodilno vojno, v kateri je junaško padel pod streli iz pušk italijanske fašistične vojske.

Vabilo

Udeležence 9. višjega tečaja SKOJ, ki je bil julija-avgusta 1944 v Beli krajini, vabimo na tovariško srečanje v Domu JLA v Ljubljani dne 15. oktobra 1983 ob 16. uri.

Udeležence tega in drugih tečajev SKOJ tudi obveščamo, da zbiramo gradivo za monografijo, in zato prosimo, da s seboj prinesete zapiske, slike in drugo gradivo, ki bi ga pisec monografije tov. Ferdo Godina uporabil pri svojem delu.

Pripravljalni odbor 9. tečaja
SKOJ

Poizvedba

Franc Papler-Boris je v svojem »Partizanskem dnevniku« (glej: Jože Vidic Zločin pri Lenartu, str. 496-523) na 509. strani zapisal: »1. november (1943 – dodal F. L.): Pokličemo nas v Novo Stifto. Ko pridemo tja, nas bombardirajo nemška letala. Mojega tovariša je ubila bomba.« (podčrtal F. L.)

Pri Novi Stifto ob robu gozda je grob neznanega borca, ki ga je ubil drobec letalske bombe. Tovariši, ki so ga pokopali, so izgubili njegovo ime in druge podatke.

Komisija za zgodovino pri občinskem odboru ZZB NOV Ribnica, ki raziskuje smrt tega neznanega borca, od sedaj ni mogla ugotoviti njegove identitete. Iz dnevnika tovariša Paplerja-Borisa pa se kaže še ena možnost, da bi to ugotovili, če bi tovariš Boris karkoli vedel o svojem umrlem tovarišu.

OO ZZB NOV, Ribnica

Prošnja za podatke

Prosim, da se mi oglašijo mojstri, borci in drugi udeleženci NOB, ki so izdelovali ali uporabljali orožje in opremo iz partizanskih delavnic.

Milutin Radivojević, podpolkovnik
Vojni muzej Beograd, Kalemegdan bb
telefon 011/620-722SKUPŠČINA OBČINE
PIRAN
IN DRUŽBENOPOLITIČNE
ORGANIZACIJE

ČESTITAJO OB PRAZNIKU OBČINE
PIRAN VSEM OBČANOM, BORCEM IN
DELOVNIM LJUDEM

Naročam tednik tv-15 naš
TOVARIŠ

Ime in priimek _____

Ulica, hišna št. _____

Kraj _____ Pošta _____

podpis _____

Franc Potočnik

Avgusta lani smo se v Selcih poslovili od Franca Potočnika-Majnika, borca in političnega delavca. Z NOV je začel sodelovati 1941. leta in naslednjega leta aktivno stopil med borce NOV. Bil je član okrajnega odbora OF in vaškega odbora za desni breg Selške doline. Za svoje delo med NOB je bil odlikovan. Tudi po vojni je sodeloval v raznih komisijah, za kar je prejel priznanje.

Marija Kogej

Rodila se je 1911. leta v vasi Budanje pri Vipavi. Po vdoru okupatorja je delovala kot aktivistka OF, po kapitulaciji Italije je odšla v partizane. Bila je borka v prekomorskih brigadah, politična komisarka 2. čete tretjega bataljona in politična komisarka ženske čete v Karbonari. Po vojni je delala pri obnovi domovine. Za zasluge v NOB je bila odlikovana. Od nje smo se poslovili na ljubljanskih Zalah.

Franc Šolar

V Selcih smo se maja poslovili od Franca Šolarja, rojenega 1927. leta v Dražgošah. Kot pionir je 1942. leta v dražgoški bitki pomagal partizanom in nosil hrano na položaje. Po vojni je opravljal odgovorne naloge v tovarni Alples, kjer je bil zaposlen. Prejel je več odlikovanj in priznanj.

Štefan Alič

Rodil se je 1908. leta v Sostrem pri Ljubljani. Umrl je v prometni nesreči. Po okupaciji stare Jugoslavije se je vključil v organizirano delo OF v Zgornjem Kašlju in Sostrem. Bil je član prvega odbora OF in član vaše zaščite. V njegovi hiši je bil ilegalni bunker, v katerem je bil material za partizane. Sodeloval je pri raznih sabotažnih akcijah. Njegovo delo na terenu ni ostalo skrito izdajalcem. Bil je aretiran, med potjo je pobegnil in odšel med partizane. Po demobilizaciji iz JLA je aktivno delal na terenu Vevče - Zg. Kašelj. Bil je večkrat odlikovan.

Lovro Kežar

Marca smo se poslovili od Lovra Kežarja, rojenega 1909. leta na Studenčicah pri Lescah. Bil je terencec in je deloval v obliki vaških trojk. Leta 1943 je odšel med partizane v Gregorčičevo brigado.

Ivanka Vraničar

Umrla je Ivanka Vraničar, rojena 1920. leta v Dovjem pri Mojstrani. Ob dnevu ljudske vstaje 1941. leta se je odzvala vsa njena družina. Bila je članica odbora AFŽ. Od nje smo se poslovili julija v Lescah.

Ana Kranjc-Nuša

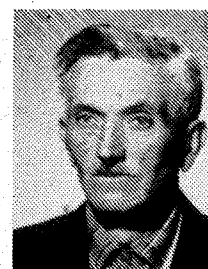
Na ljubljanskih Zalah smo se julija poslovili od aktivistke OF s terena Trnovo Ane Kranjc-Nuše. Rodila se je 1915. leta na Borovnici. Pred vojno je bila učiteljica v vasi Beška pri Krškem, zato jo je okupator izgnal. Leta 1941 je prišla v Ljubljano in se takoj vključila v organizirano delo OF v Trnovem. Od novembra 1942. pa do marca 1943. je bila zaprta v ljubljanskih zaporih. Po vrnitvi je še bolj vztrajno nadaljevala delo. Po vojni je bila aktivna delavka v DPO.

Jože Prešern

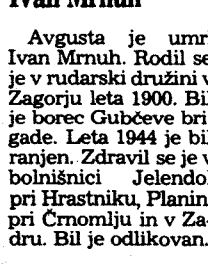
Februarja smo se v Lescah poslovili od Jožeta Prešerna, rojenega 1886. leta na Gorici pri Radovljici. Bil je v ruskem ujetništvu. Ko je 1941. leta okupator zasedel našo domovino, se je pridružil OF. Še istega leta je bil aretiran in zaprt v begunjskih zaporih. Po vrnitvi iz zapora se je ponovno vključil v delo OF. Bil je član gospodarske komisije. Prejel je več odlikovanj.

Rozalija Kosmač

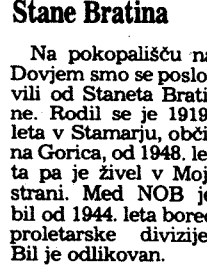
Na Ledinah smo se julija poslovili od 87-letne Rozalije Kosmač, doma iz Ledin-skih Krnic. V nemški ofenzivi so ji Nemci pred hišo ubili moža, sin je bil ranjen in požgali so gospodarsko poslopje. Vse do konca vojne je podpirala NOB.

Jakob Gorjanc

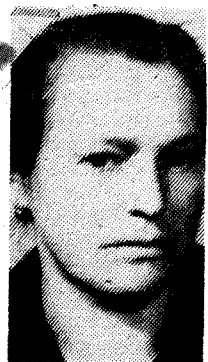
Marca smo se v Savčevah poslovili od Jakoba Gorjanca. Zavrloje revščine in fašističnega nasilja se je umaknil v staro Jugoslavijo. Okupacija ga je zatekla blizu Vrbovskega, kjer se je vključil v NOG. Bil je prevoznik vojnega materiala za tamkajšnje komando mesta in druge enote NOV. Za svoje delo med NOV je bil dvakrat odlikovan.

Ivan Mrnuh

Avgusta je umrl Ivan Mrnuh. Rodil se je v rudarski družini v Zagorju leta 1900. Bil je borec Gubčeve brigade. Leta 1944 je bil ranjen. Zdravil se je v bolnišnici Jelendol pri Hrastniku, Planini pri Črnomlju in v Zdru. Bil je odlikovan.

Stane Bratina

Na pokopališču na Dovjem smo se poslovili od Staneta Bratine. Rodil se je 1919. leta v Stamarju, občina Gorica, od 1948. leta pa je živel v Mojstrani. Med NOB je bil od 1944. leta borec proletarske divizije. Bil je odlikovan.

Pepca Burkelje

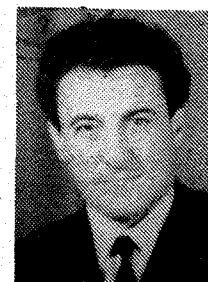
Avgusta je umrla Pepca Burkelje iz Prebolda. Komaj štirinajstletna deklica je morala skrbeti za družino. Leta 1941 in 1942 so polne sklade čakale v njeni peči prve partizane. Toda roka izdajalca je segla tudi po njej. Moža in sina so ji ustrelili v Starem piskru, njo in dva mladoletna otroka pa odpeljali v izgnanstvo v Auschwitz.

Anton Beton-Bojan

Avgusta smo se v Kranju poslovili od borca, revolucionarja in rezervnega majorja Antona Betona. Rodil se je 1924. leta v Gradu pri Cerkljah. Okupator je vso njegovo družino odpeljal v taborišče, od koder je Tone pobegnil in se priključil partizanom. Bojeval se je v Prešernovi brigadi, kasneje je bil poslan na Koroško in je postal komandant bataljona. Po vojni je ostal v JLA. Po upokojitvi je opravljal vrsto odgovornih dolžnosti, med drugim je bil dolgo let predsednik zveze koroških borcev. Bil je večkrat odlikovan.

Peter Obretan

Junija je umrl Peter Obretan, borec in kurir na različnih relednih postajah na Koroškem. Rodil se je 1915. leta v Bistri. S prvimi borci je sodeloval vse do odhoda med partizane 1943. leta. Bil je borec Cankarjeve brigade in kurir. Med opravljanjem kurirske dolžnosti je bil ranjen. Od njega smo se poslovili v Crni.

Valentin Konšak

Po hudi bolezni je julija umrl borec in vojaški invalid Valentin Konšak, rojen 1925. leta v Ljubnem v Zgornji Savinjski dolini. Vpoklican je bil v nemško vojsko. Med partizane je prišel 1943. leta in prvi koroški bataljon. Večkrat je bil ranjen. Bil je dvakrat odlikovan.

Anton Vodnik

Sredi poletja je umrl Anton Vodnik s Pristave pri Trzihu. Med vojno je bil aktivist in borec Kokrškega odreda.

Rudi Rozman

Rodil se je 1929. leta. V NOV se je aktivno vključil decembra 1944. leta v 9. brigado 18. divizije. Po vojni je delal pri milici v Zagorju. Prejel je medaljo zasluga za narod. Od njega smo se poslovili v Zagorju.

Božidar Brcar

Umrl je borec Prešernove brigade Božidar Brcar, rojen 1913. leta v Kamnah pri Sentrupertu. Bil je terenski aktivist OF, spomladi 1944. leta je odšel v Jeseniško-bohinjski odred in pozneje v Prešernovo brigado. Prejel je več odlikovanj.

Karel Legat

Avgusta smo se poslovili od Karla Legata z Reteni pri Križah. V začetku okupacije je postal ilegalec, od 1944. leta je bil aktivni udeleženec NOB. Bil je kurir v Kokrškem odredu.

Mirko Bevc

Rodil se je 1911. leta v Zagorju ob Sevnici. Delal je v jeseniški železarni, kjer se je vključil v delo OF. Delal je kot aktivist, zbiral je orožje in hrano. Leta 1943 je bil aretiran in zaprt v begunjskih zaporih in v Dachau.

Jože Pezdarnik

Julija je umrl Jože Pezdarnik iz Mojstrane. Rojen je bil 1913. leta. Med NOB je sodeloval pri sabotažnih akcijah na Dovjem, za kar je bil zaprt.

Andrej Leskošek

Aprila je umrl Andrej Leskošek. Rodil se je pred 69 leti. Bil je borec Kozjanskega odreda, po vojni pa napreden kmetovalec v Vračah pri Podčetrtku. Od njega smo se poslovili na Bučah.

V 38. številki TV-15 je na 13. strani v prispevku Dragemu komandantu Čaliju s slovo, avtorja Mirka Klančarja-Sandija, vrnil tiskarski škrat neljubo napako. Karel Dimnik-Čali ni bil poveljnik letalstva JLA, ampak polkovnik, namestnik komandanta 4. SNOUB Matija Gubec in komandant 15. belokranjske brigade.

MIRKO JERMAN

2

Napad Šlandrove brigade na močno utrjeno sovražno postojanko v Mozirju

O topu pa je takoj pripomnil, da bo težko streljati z njim. Precej ostro nas je opozoril, da bo v primeru odkrite konspiracije za to odgovoren štab brigade.

Zadnji dan se je štab brigade odločil in izdal tole nalogo štabom bataljona za napad na Mozirje: Načrt: sovražno postojanko obkoliti in napasti iz treh smeri. Prvi bataljon napada postojanko in z vzhodne strani likvidira postojanko v začetku trga ob cesti, ki pelje iz Letuša v Mozirje. Poprej mora likvidirati bunkerje, ki varujejo vhod v trg iz vzhodne strani. Drugi bataljon napada sovražnikovo glavno postojanko iz zahodne smeri zraven cerkve, prej pa še očisti bunkerje, strelske järke in zaklone, zavarovane z žičnimi ovirami. Tretji bataljon mora v sredino trga iz severovzhodne strani likvidirati postojanko vermana in policije v sredini trga in preprečiti sovražniku medsebojno pomoč.

Minerska četa se je po vodih razmestila po bataljoni. Gorska baterija je bila priključena 2. bataljonu, da bi pomagala s topovskim ognjem likvidirati glavno postojanko. Napad so zavarovale druge enote 4. operativne cone z nalogo, da morajo za vsako ceno preprečiti vdor sovražnika do likvidacije postojanke Mozirje.

Brigada se je že pripravila v Bočni za pohod proti Mozirju. Čakali smo samo še obveščevalce, ki bi prinesli poročila o sovražniku v Mozirju. Natančno ob določenem času, ob 18. uri so prihiteli na kolesih in poročali, da je v Mozirju vse mirno, le konspiracija je zelo slaba, kajti že ob 15. uri so prišli intendante iz bolnišnic s 13 vozovi v Nazarje, oddaljen 2,5 kilometra, da bi odpeljali zaplenjeni material po likvidaciji Mozirja. Takrat smo zagledali tri rdeče rakete iz sredine Dobravelj, kjer ni bilo sovražnika. Verjetno je bila to katera od naših enot 4. operativne cone, ki je vedela za napad. To me je zdražilo: kakšna je konspiracija, če že vsi prej vedo, da gremo v napad, prej kot sam štab brigade, ki je vedel za akcijo manj kot dva dni. Nato sem določil, da naj se brigada giblje do Nazarij v koloni po bataljoni, seveda s predhodnico in zaščitnico.

Kljub vsej jezi zaradi konspiracije je ta pohod vlil bojno moralo med borci, ki je bila večja, kot če bi korakali v tišini. Napad se je začel pred določenim začetkom, kajti sovražnik je opazil našo enoto pri zavzemanju položaja za napad in jo začel obstreljevati. Tako so vse naše enote pravilno začele napad, kajti vsak prvi trenutek je treba čim hitreje izkoristiti. Dobro sta prve trenutke že izkoristila 1. in 3. bataljon, ker sta v noči po hudih bojih likvidirala manjše postojanke v trgu. V teh bojih sta ujela tudi precej vermanov, nekateri pa so se prebili v glavno postojanko k cerkvi. Tako sta prvi in tretji bataljon v hudih nočnih bojih že opravila 80 odstotkov svoje naloge. Mnogo težje je bilo pri 2. bataljonu. Sovražnik je v bližini cerkve zažgal velik kozolec, ki je bil še delno napolnjen s senom in žitom. Ogenj tega kozolca je osvetljeval okolico tako, da se je ponoči videla iz Mozirja celo cerkev v Nazarij. Topa iz Nazarij tako ni bilo mogoče pripeljati, kajti težki mitraljez iz zvonika je z rafali močno obstreljeval cesto in dohode za napad 2. bataljona proti Nazarjem. Zaradi popolne osvetlitve položaja za napad na postojanko je drugi bataljon zakasnil z napadom najmanj za uro. Videl sem, da bo šlo brez topa težko, zato sem ukazal, naj topovska baterija napolni vreče s peskom, obloži top z vrečami in za vsako ceno pride v bližino cerkve, kamor ga bomo namestili v temi. Okoli enih zjutraj so top pripeljali, in to obloženega s peskom in prodom. Tudi ogenj iz kozolca je ponehoval, le sovražni mitraljez iz zvonika je še vedno usmerjal rafale proti Nazarjem, a ne več natančno.

Postavili smo top v bližino 200 metrov. Seveda je bilo precej dela, preden smo oddali prvi strel. Najprej ga je bilo treba postaviti na trda tla, da je bilo tresenje najmanjše. Ker ni imel namerilnih priprav, smo morali meriti v lino zvonika skozi cev. Prvo granato smo dali v cev in šli vsi v zaklon, ker je bilo nevarno tudi za nas. Z vrhovo, dolgo okoli 5 metrov smo izza vogala hiše, kjer je sedaj trgovina – na poteg ustrelili. Top je pri strelu dvignilo v zrak najmanj pol metra. Višina leta granate je bila natančna, le preveč v desno, tako da je šla mimo cilja. Z drugo granato smo napravili enako zaradi varnosti. Druga granata je zadela natančno v lino in v zvoniku eksplodirala. Po tej eksploziji se noben sovražni mitraljez ni več oglašil iz zvonika. Oddali smo še eno granato v zvonik in s tem popolnoma prisilili sovražnika, da je dal v zvoniku mir. V zvoniku je bil tedaj hudo ranjen nek nemški poveljnik, ki je pozneje umrl. Nekaj granat je top poslal tudi v šolo, kjer je imel sovražnik veliko mrtvih in ranjenih. Sovražnika je brigada še ponoči popolnoma stisnila v eno samo postojanko okoli cerkve, toda glede na njegov odločen obrambni položaj se ni hotel vdati. Na naše pozive za vdajo so odgovarjali z rafali. Videli smo, da bo verjetno treba zvečer ponovno napadati, in tako smo top še pred svetlim dnevom razstavili, da bi ga ponovno lahko uporabili zvečer. Top je, kakršen je pač bil, v napadu na mozirsko postojanko naredil svoje. Predvsem pa preplah v zvoniku, ki ga lahko likvidira le topovska granata. Tudi granate v šolo so sovražniku zadale velike izgube.

Brigada je 70–80 odstotno izpolnila nalogo. Če bi naše enote čez dan zadržale sovražnika, ki bi morebiti prišel v pomoč postojanki, tedaj bi ponoči zagotovo zavzeli postojanko. Čez dan ni bilo bojev, le tu in tam je počil strel. Sovražnik se je dvakrat poskusil prebiti iz postojanke, vendar so ga naše enote takoj zadržale z ognjem. Popoldne se je brigada začela pripravljati za nov napad. Medtem si je operativni štab izmislil dobro idejo za končno likvidacijo postojanke. V sodčke od piva za 25 litrov smo napolnili eksploziv 808 m. Sodčke so nosili k šolskemu zidu ujetniki in jo s tem minirali. Ker je sovražnik uvidel, da pomoči ni od nikoder, mi pa smo se pripravljali ponovno za napad, je morala pri sovražniku padla. Tako je postojanka po 20-urnem boju končno padla. Po zavzetju zadnje in najtežje postojanke v Gornji Savinjski dolini je poleg izgub, 5 mrtvih in blizu 40 lažje in hujše ranjenih, zavladovalo nepopisno veselje. Tudi civilno prebivalstvo je dobilo veliko zaupanje vanjo in borcem so dali vse, kar je bilo v njihovi moči. Zvečer je bil v Mozirju velik miting, na katerem je bilo veliko Mozirčanov. Miting je trajal pozno v noč. Tako je Šlandrova brigada uspešno opravila nalogo.

Z zavzetjem mozirske postojanke je bil sovražniku zadan zopet občuten udarec. Morala naših borcev se je med borci stopnjevala, posebno ko so se vdajale skupine za skupino sovražnikov in ko so naši borci zaplenjevali orožje. Cela akcija je bila dobro zamišljena in tudi izvedena. Težava v samem napadu je bila ta, da drugi bataljon ni mogel pravočasno zavzeti položaja. Če bi imeli primernejši top, bi verjetno celo postojanko likvidirali do jutra 12. septembra. Sovražnik je imel izredno dobre položaje in smo bili stalno izpostavljeni sovražni-kovemu ognju. Pohvale vredno je tudi to, da sta 1. in 3. bataljon kmalu po napadu dobila zvezo in sta strnjeno napadala postojanko v Sokolskem domu, da se je postojanka vdala po polurnem boju.

Konec

Vitanjska osnovna šola nosi ime po 3. bataljonu VDV

Ob letošnjem občinskem prazniku Slovenskih Konjic, ki ga slavijo 12. oktobra, je skupščina občine podelila domicil 3. bataljona 3. brigade Vojske državne varnosti, hkrati pa poimenovala osnovno šolo v Vitanju po 3. bataljonu VDV.

V osnovni šoli Vitanje so že dalj časa premišljevali o pomembni osebi ali partizanski enoti, po kateri bi šola prevzela ime. Priložnost se je ponudila letos, ko je skupščina borcev občine Slovenske Konjice sprejela predlog, naj skupščina občine Slovenske Konjice podeli domicil 3. bataljonu VDV. O tem so razpravljale politične organizacije v šoli in sprejele predlog, naj se vitanjska osnovna šola poimenuje po 3. bataljonu VDV. Skupščina občine je predlog sprejela.

S kakšno utemeljitvijo je skupščina občine Slovenske Konjice podelila domicil 3. bataljonu VDV in po njem poimenovala osnovno šolo v Vitanju?

Ob ustanovitvi 3. brigade VDV je bil 10. septembra 1944 ustanovljen tudi 3. bataljon. Jedro kadra tega bataljona so sestavljali pripadniki šaleško-mislinske skupine VOS, med njimi je bilo tudi precej borcev iz tega dela Pohorja. Bojno področje za delovanje 3. bataljona med vojno je bilo Pohorje s šaleško-mislinsko dolino. Zato ni naključje, da se je v vrstah tega bataljona bojevala petina borcev s področja sedanje občine Slovenske Konjice.

Tretji bataljon je izvedel številne akcije na tem območju sedanje konjiške občine.

Borci tega bataljona, prejšnji vosovci, imajo velike zasluge pri uničevanju zloglasne Revsove bande raztrgancev iz Ljubnega, raznih vohunov in vrinjenec gestapa, v boju proti okupatorjevim pomagačem, ki so strahovali prebivalstvo na tem operativnem območju.

Pomembna naloga borcev 3. bataljona VDV je bila zaščita organov ljudske oblasti, ki so nastajali in se razvijali med NOB na območju Pohorja in šaleško-mislinske doline.

V jeseni 1944 je izvajal 3. bataljon obsežno očiščevalno akcijo po Pohorju na območju Lovrenca, Ribnice, Areha in Skomarja, kamor je gestapo pošiljal razne vohune in izdajalce z namenom, da zavrejo NOG in razbijejo posamezne enote NOV. Nemci so začutili to posebno enoto za zaščito naroda in so nanjo vsepovsod posebno močno pritiskali. Vendar so se borci 3. bataljona vsepovsod uspešno prebijali skozi vse hajke, zasede in sovražnikove obrobe.

V zimski nemški ofenzivi decembra 1944 se je bataljon skupaj z enotami redne operativne vojske pod vodstvom štaba 3. brigade VDV uspešno bojeval proti sovražniku v okolici Graške gore, Titovega Velenja, Šentilja, Šentjanža, Dobrne, Paškega Kozjaka in na Pohorju.

Spomladi 1945 je bataljon s svojimi četami opravi-

vil mnoge diverzantske akcije. Uničeval je sovražnikove transporte in komunikacijske objekte na cestah: Celje – Dobrna – Velenje – Celje – Vitanje – Dolič – Titovo Velenje, Celje – Slovenske Konjice itd.

Ob koncu vojne, ko na tem območju ni bilo operativnih enot, je 3. bataljon preprečeval umik fašistične vojske vseh barv po prometnih žilah prek Velenja, Dobrne, Vitanja in Slovenskih Konjic.

Osvobodil je Oplotnico! Zatem je 3. bataljon VDV opravil svoj zmagoviti bojni pohod iz Oplotnice v Slovenske Konjice. V predhodnici je bil obveščevalni oficir 3. bataljona VDV Viktor Pisnik, ki je pri Barbari zadel na nemško zasedo in tamkaj junaško padel. Bataljon je nadaljeval pohod in zasedel položaje na Škalcah nad Dravinjo. V Slovenskih Konjicah je bilo vse polno nemške vojske, ki pa se je na poziv vdala. Borci so na juriš zavzeli Slovenske Konjice in hitro razorožili ter odvedli po cesti proti Oplotnici. Tako je 3. bataljon VDV prva partizanska enota, ki je vkorakala in osvobodila Slovenske Konjice. Mestec je v hipu postalo okrašeno z zastavami in transparenti. Tako je pozdravilo osvoboditelje. Vendar slavje ni trajalo dolgo. Iz celjske smeri se je pomikala druga dolga kolona četnikov in ustašev. Ko so zagledali slovenske zastave, so se pripravili na boj. Še na misel jim ni prišlo, da bi se vdali na poziv borcev VDV. Vendar so jim borci 3. bataljona VDV in 2. bataljona VDV, ki je prišel za njim, krepko odgovorili z ognjem. Boj se je raznel, da so zažarele cevi mitraljezov. Zakrivali so se za vozovi, za kamni in se približevali. Čeprav so mitraljezci kosili po sovražniku in jih na desetine pobili, so se Nemci in ustaši zagrizeno bojevali, saj jim ni preostalo drugega. Premoč je bila tolikšna, da so se morali borci umakniti. Del se jih je umaknil na Konjiško goro, drugi večji del pa na Oplotnico. Sovražnik se je znesel nad prebivalstvom, v Slovenskih Konjicah je pobijal, posiljeval in ropal. Tako je 3. bataljon VDV prav v Slovenskih Konjicah doživel eno zadnjih najtežjih bitk, v kateri je

padel borec Franc Lubej, ranjen pa je bil Blaž Lipar, namestnik komandirja čete v 2. bataljonu VDV.

Učiteljski zbor osnovne šole Vitanje si je zadal nalogo nadrobno preučiti in seznanjati mladino z zapletenimi nalogami, ki jih je slovensko partizansko vodstvo zaupalo enotam VDV. Vojska državne varnosti je bila namreč slovenska posebnost z mnogo nalogami boja proti prikritim sovražnikom, proti gestapovcem in vohunom, proti okupatorjevim vrinjenecem, pomagačem in izdajalcem. VDV je izvrševala odgovorno nalogo zavarovanja razvijajoče se ljudske oblasti, poverjeništev OZNE, KP in OF. Ob opravljanju teh nalog so se borci VDV uspasabljali za naloge, ki so jih čakale in so jih morali prevzeti po osvoboditvi.

Učitelji in učenci Osnovne šole Vitanje se bodo seznanili tudi z delovanjem VOS na Slovenskem. Ta je bila predhodnica VDV. VDV je prevzela dragocene izkušnje in kadre VOS. Kakor je VDV črpala bojne izkušnje in kadre od VOS, tako je sama postala kasneje osnova za KNOJ. Bojna pot VDV se je nadaljevala prek Knoja še nekaj let po vojni. Po deželi so se potikale posamezne skupine vojnih zločincev, ki se niso hoteli vdati roki pravice in so še naprej počenjali zločine nad nedolžnim prebivalstvom. Potrebno je bilo zaščititi mirno graditev porušene domovine.

Pripadniki VDV so prevzeli nalogo zavarovanja meje nove Jugoslavije.

V tem boju za zavarovanje pridobitev ljudske revolucije, za mirno graditev domovine, za kar so se pripravljali in usposabljali borci VDV, je po vojni padlo še prek 1500 pripadnikov Korpusa narodne obrambe Jugoslavije.

Poimenovanje osnovne šole ima namen ohraniti trajen spomin na borce 3. bataljona 3. brigade VDV. Ob tem imenu in spominu pa naj bi vzgajali pri mlademu rodu vse tiste lastnosti, ki so bile svete pripadnikom te enote. V vrste VDV so bili sprejeti samo preizkušeni borci, ki so svojo vdanost revoluciji dokazali v boju.

Največja zahvala in oddolžitev padlim in žrtvovanim za zavarovanje pridobitev NOB in ljudske revolucije je poimenovanje šole po tej slavni partizanski enoti in s tem prenašanje lastnosti borcev te enote na mladi rod.

Franjo Marošek

tozd terme čatež

Pravočasno poskrbite za svoje zdravje
Združite prijetno s koristnim
Povežite sistematične pregiede z oddihom

KUPON

PROSIM, POŠLJITE MI INFORMATIVNO GRADIVO IN CENIK STORITEV
NA NASLOV:

TEL: (06) 61-611
TELEX: 36796

110
sladkogorska
1873-1983

Utrinki iz Krmelja

V uredništvo smo prejeli prvo številko Utrinkov, glasila osnovne šole 12. SNOUB iz Krmelja. Objavljamo nekaj sestavkov iz glasila.

12. slovenska narodnoosvobodilna udarna brigada

Dvanajsta SNOUB je bila ustanovljena 24. septembra 1943. leta v Mokronogu. Sestavljena je bila iz večjega števila borcev in bork Šlandrove brigade (okoli 1500), katere del je pred tem odšel na Štajersko, in iz novih borcev, ki so v tem času stopili v partizanske vrste. Komandant je postal Radoimir Božič-Rač, njegov namestnik Ilija Badovinac, politkomisar Lojze Žokalj-Džidži in njegov poročnik Ljudmila Sake-Maruša.

Brigada je bila ob ustanovitvi na takratni razmejitveni črti med Nemčijo in Italijo od Cirknika do Bučke pa do Mokronoga. Pri ustanovitvi so bili navzoči samo bataljon in prištabske enote brigad, ki so bile razmeščene takrat v Mokronogu. Ostale enote so na ustanovitev brigade poslale s položajev samo svoje delegacije. Na tem prostoru, ki leži večina na območju sedanje občine Sevnica, je brigada odločno posegala v bojne akcije med Mirensko dolino in reko Savo ter se večkrat bojevala in zadrževala sovražnika na takratni nemško-italijanski meji med Cirknikom in Bučko. Enote, ki so prešle v sestav brigade ob ustanovitvi, pa so bile na omenjenih položajih že ves čas po kapitulaciji Italije.

Dvanajsta SNOUB je največkrat in najbolj uspešno prodirala čez nemško-italijansko mejo na območju občine Sevnica ali pa v neposredni bližini tega območja. Tako se je 19. septembra 1943 bojevala v Nemci in domačini izdajalci, ki so prodirali s tremi tanki in tovornimi avtomobili in 300 možmi čez razmejitveno črto v Krmelj in Tržišče. V hudem boju so enote brigade sovražnika zavrnile. Posebno vlogo je brigada odigrala v znameniti partizanski ofenzivi sredi oktobra 1943, ki jo je izvajala 15. divizija. Pred odhodom v to ofenzivo je imela brigada 11. oktobra 1943 svoj prvi zbor v Gabrijelah. Dvanajsta brigada je v sestavi 15. divizije prodirala proti Mirenski dolini, zasledovala nemške čete in v bojih osvobodila Šentjanž, Brezje, Vozenik, Boštanj in še več manjših postojank. Na bojnem pohodu pa je prodrla do reke Save in s tem ogrozila mostove na reki Savi ter glavno prometno žilo v dolini reke Save. S topovi je obstreljevala sovražnika v sami Sevnici.

V letu 1944 je brigada večkrat posegla z boji na to območje. Sodelovala je pri napadu na sovražno postojanko Tržišče, se bojevala pri Brezju in Krmelju in sodelovala pri napadu na sovražno postojanko v Šentjanžu. Z bojnimi uspehi je tudi krepila razvoj narodnoosvobodilnega gibanja in bila močna opora političnim aktivistom pri širjenju OF in nove narodne oblasti. V tesni povezavi s prebivalstvom je brigada uspešno opravila politično poslanstvo med prebivalstvom teh krajev vse do Save. V brigado je bilo vključeno tudi večje število borcev iz območja KS Krmelj in občine Sevnica.

Cicibani, pionirji in mladinci naše šole smo zelo ponosni, da so nam borci 12. SNOUB zaupali ime svoje brigade, ki bo zapisano na naši šoli kot trajen spomin na bojno in krvavo pot te brigade ter trajni pomnik prihodnjim generacijam.

Delovna pionirska konferenca

Na dan pionirjev smo imeli na naši šoli delovno pionirsko konferenco. Zbralo se nas je precej. Med nami so bili tudi gostje, predstavniki šol, društev, družbenih in političnih organizacij. Konferenca je bila dobro pripravljena. Delegati šol, organizacij in društev so prebrali svoje delovne programe za šolsko leto 1983/84. Po razpravi smo jih potrdili. Tako smo seznanili vse navzoče z

obsežnimi in odgovornimi nalogami pionirjev.

Majhni smo še, zato bomo pri delu potrebovali pomoč starejših. Mi vsi pa se bomo trudili, da bomo program uresničili.

Tudi najmanjši bi radi pomagali pri premagovanju težav, ki nas pestijo.

Pionirji
Osnovne šole Prežihovega
Voranca
Ravne na Koroškem

Dan pionirjev smo proslavili delovno

Na pionirski konferenci smo poslušali poročilo o delu v preteklem letu. Potem smo izvolili novo vodstvo našega pionirskega odreda. Natančno smo se pogovorili, kaj vse bomo pionirji delali v letu, ki je pred nami. »Pionirji, veselo na delo!« nas je ob koncu pozval naš novi predsednik pionirskega odreda.

Rečeno – storjeno. Razšli smo se po naši krajevni skupnosti, vsak razred k svojemu delu. Tretješolci in četrtošolci smo urejali partizansko grobnico na pokopališču v Bertokih.

Nekateri so kopali suho travo, drugi so čistili potke okrog grobnice, rahljali gredice, odvažali smeti. Nazadnje smo vso grobnico še pomili, deklice pa so med nagrobnike postavile vaze s svežim cvetjem.

Pred odhodom smo priradili še kratko žalno slovesnost.

Tudi odraslim bi radi priporočili, da praznujejo z delom.

VASJA IN TOMAŽ
3. a
OŠ »Elvira Vatovec« Prade,

Pogovor z nekdanjim borcem 12. SNOUB

V petek smo se srečali z nekdanjim borcem 12. SNOUB – tovarišem Suhyjem iz Novega mesta. Učencem višje stopnje je pripovedoval o dogodkih iz NOB. Dobro pozna naše kraje in tudi naše ljudi. Pripovedoval je tako zanimivo, da bi ga še poslušali.

Takole je pripovedoval: »Ko se je začela vojna, mi je bilo 18 let. S partizani sem delal že takoj od začetka kot ilegalec, kasneje pa sem odšel v partizane. V začetku nismo imeli vsi orožja. Tudi jaz sem se prvič bojeval brez puške. Kasneje smo orožje dobili od mrtvih sovražnikov.

Že v začetku vojne sem spoznal te naše kraje. V Krmelju smo že 43. leta obesili na drog slovensko zastavo in jo skriti v gozdu varovali, da je ne bi kdo snel.

Prav dobro mi je ostala v spominu akcija, ki smo jo izvedli na progi Sevnica-Trebnje pri kraju Mirna. Partizani smo bili obveščeni, da bo prihodnji dan peljal po progi oklepni tovorni vlak proti Ljubljani. Obvestilo o vlaku je bilo zelo pomembno. Naš odred je dobil nalogo, da ta vlak uniči. Naloga ni bila lahka, saj so progo stalno pregledovali italijanski vojaki. Prišli smo do proge pri Mirni in opazili italijanske vojake. Skrili smo se v grmovje in ko so Italijani odšli, smo začeli delo. Poškodovali smo progo. Srce nam je bilo kot kladivo, ko smo zopet zagledali italijansko patroljo. Še globlje smo se skrili v gozd in se enkrat odhiteli k progi in dokončno onesposobili železnico.

Kmalu je prisopihal vlak. Nekaj nas je skočilo na lokomotivo. Vlakovodjema smo ukazali, naj odpreta lokomotivo, sama pa skočita iz lokomotive. Moji tovariši, oba železničarja in jaz smo skočili iz vlaka, ki se je kmalu zatem iztiril.

Se veliko zanimivega nam je povedal tovariš Suhy. Želim se še srečati z njim.

BERK SANDI 7. r.

Rad se vrača v Krmelj

Pri zbiranju gradiva o preteklosti našega kraja nam že več let svetuje in pomaga tovariš Stane Rijavec, ki je svojo mladost preživel v Krmelju. Še zelo mlad se je zaposlil v rudniku, leta 1942 postal skojevec in aktivno delal s krmeljskimi naprednimi mladinci. Devetnajstletni fant je avgusta 1943. leta stopil v Gubčevo brigado. V 12. SNOUB se je vključil ob ustanovitvi in ostal borec v njenih vrstah do konca vojne.

Tovariš Stane pravi, da ga vežejo na mladost in Krmelj zelo lepi spomini. Zato se zelo rad velikokrat vrača v naš kraj in vselej najde čas tudi za pogovor z nami učenci. Zadnja leta tudi sicer skoraj ves svoj čas porabi za zbiranje zgodovinskega gradiva o Krmelju in njegovi okolici. Zbral je že precej gradiva, ga uredil in zapisal.

Ob zadnjem obisku nam je pripovedoval o akcijah in bojih 12. brigade. Še posebno se spominjamo, da nam je pripovedoval o akciji, ki jo je skupina borcev 12. brigade nemaj dni izvajala v Krmelju po kapitulaciji Italije. Nasproti nemške postojanke so partizani, med njimi tudi tovariš Stane, dvignili slovensko zastavo na visok drog. Čeprav so bili Nemci nekaj metrov od tega droga, se niso upali streljati, ker so se bali partizanskega napada. Tako so partizani dokazali svoj pogum in vili novo upanje tudi Krmeljčanom.

Člani zgodovinskega krožka

Obiskal nas je tovariš Vid Jerič

Tovariš Jerič je bil komandant 12. SNOUB od julija 1944 do konca vojne. Otrokom je obujal hude pa tudi lepe dogodke med vojno.

V lepem spominu mu je ostal zbor brigade v Gabrijelah. Poslovili smo se z željo, da nas še velikokrat obiše.

Vojna

Bila je druga svetovna vojna. Nemci so nas hoteli zatreti. Narod se ni vdal. Govorili so materin jezik, čeprav je bilo strogo prepovedano. Občani so se tudi upirali ali pomagali osvoboditelju. Oče mi je pripovedoval, kako so kmetje pomagali našim zaveznikom – Angležem.

Angleška letala so letela iz Maribora nazaj v Anglijo. Slučajno so naletela na protiletalsko topništvo, ki je začelo nanje streljati. Eno izmed letal se je vnelo in začelo padati. Izskočili so s padali. Eden izmed pilotov je bil izdan. Izdal ga je občan. Na srečo niso padli s padali na isto mesto, tako da so Nemci zajeli le enega. Ostali so zbežali k domačijam. Kmetje so jim rade volje pomagali. Ko je bilo iskanja konec, so si vsi oddahnili. Angleži so s pomočjo partizanov srečno zbežali v svojo domovino. Ko je bilo vojne konec, so ti piloti pošiljali rešiteljem darila iz Anglije.

Kljub ugrabitvi pilota se je za večino padalcev pripetljaj zaključil srečno, ker se je večina rešila. Nekateri dogodki so se bolj tragično končali. Večina ljudi se je prikrito upirala, zato nas Nemci tudi niso izkoreninili. Sedaj smo svobodni, zahvaljujoč partizanom in našim zaveznikom.

GORAZD FIŠER, 7. b
OŠ Kerenčičevih, Pesnica

Kviz o 12. brigadi

Naša šola sedaj nosi ime 12. SNOUB. Želeli smo čim bolj spoznati bojno pot te brigade. Predstavniki 5., 6., 7. in 8. razreda smo se dogovorili, da bomo svoje znanje pokazali na kvizu. Pridno smo se učili in se zbrali na tekmovanju v petek, 23. 9. 1983. Pred kvizom smo si ogledali razstavo o Krmelju v preteklosti in o 12. brigadi. Obiskala sta nas tudi dva borca, tovariš Stane Rijavec

in tovariš Jože Lužar ter se z nami pogovarjala.

Tekmovanje je bilo zelo napeto. Vsi smo pokazali kar dobro znanje. Najboljša je bila ekipa 7. razreda. Za tekmovanje na kvizu smo vsi dobili lepe knjižne nagrade. Knjige nam je poklonila tovarna Lisca iz Krmelja. Tako smo obogatili naše znanje.

ALENKA FLAJS,
ZVONKA ŽUŽEK
Osnovna šola Krmelj

Prejeli smo pismo

S pionirske in mladinske konference vam pošljamo pristrčne pozdrave. V teh dneh smo pregledali naloge, ki smo jih opravili v preteklosti. Naš program smo dopolnili z novimi in bolj zahtevnimi nalogami, vendar smo prepričani, da jim bomo kos. Povečali smo zlasti naše znanje in spretnosti na tehničnem področju, kajti dobili smo novo orodje, rešeni so nekateri prostorski problemi, pouk poteka le v dveh izmenah. Še vedno nimamo telovadnice, kjer bi se sprostili in razgibali ter razširili svoje znanje na področju telesne vzgoje. Tudi druge interesne dejavnosti, ki imajo že tradicijo na naši šoli, bomo razvijali dalje. Proizvodno delo za nas ni novo, saj morajo nekateri učenci doma pomagati staršem na kmetiji, nekateri so celo edina delovna sila v družini, zato so naši učenci večji pri traktorju in različnih drugih kmetijskih strojih. Pri pouku slovenskega jezika, v okviru govornih vaj, natančno zvemo, kaj so delali na njivi, kaj v vinogradu ali v gozdu. O tem nam poročajo tudi pri različnih doživljajskih spisih.

Že več let, in tako bo tudi letos, si naše oddelčne skupnosti zaslužijo denar za ekskurzijo v delovnih organizacijah. Delali smo v kmetijskem kombinatu, šli smo v trgatve, pogozdovani smo, delali na Fructalu, zbirali star papir in steklenice.

Prepričani smo, da bomo tudi letos z veseljem potegnili črto pod opravljeno delo ob koncu šolskega leta. O našem delu in življenju vas bomo sproti obveščali.

Pionirji in mladinci, zbrani
na letni konferenci na OŠ
Drago Bajc v Vipavi

Praznovali smo

Na dan pionirjev je bilo pri nas delavno in veselo. Imeli smo pionirsko konferenco. Udeležili so se je delegati iz posameznih razredov, predstavniki organizacij in društev, družbenopolitični delavci iz našega kraja. Posebej smo bili veseli zunanjih gostov. Ostali pa so imeli razne dejavnosti po razredih: gledali so filme o pionirjih kurirjih, brali zgodbe o pionirjih kurirjih in herojih, ki so bili manjši od pušk.

Nekateri učenci pa so odšli na delovne akcije. Po dejavnostih in akcijah smo se zbrali v športni hali, kjer smo veselo končali naše praznovanje.

Tokrat nas je zabaval z diatonično harmoniko Silvester Mihelčič iz Črnomlja.

Novinarsko-dopisniški krožek
Osnovne šole Prežihovega Voranca
Ravne na Koroškem

Izdelali smo kip

Pred šestimi meseci smo se člani likovnega krožka navdušili nad idejo tovariša Šustra, naj bi pri likovnem krožku izdelali lesene reliefe, na katerih naj bi upodobili različne motive iz NOB.

Po šestih mesecih trdega dela smo izdelali okoli 100 reliefov. Pri delu so nam pomagali mladinci Krmelja ter šolarji sosednjih šol Tržišča in Šentjanža.

V Metalni so izdelali kovinsko skulpturo, na katero smo pritrdili lesene reliefe. Kip je posvečen 12. SNOUB in vsem mladim. Stoji v Titovem parku in je v velik okras našemu kraju. Pri delu so se najbolj odlikovali Jože Štih in Bojan ter Zvonko Vidmar iz 6. razreda.

MARKO PAPEŽ
5. r. Osnovna šola Krmelj

Babica se spominja

Moja babica, Marija Uršič, bivša aktivistka med NOB, se večkrat spominja krvavih in žalostnih vojnih dni.

»Bil je topel julijski popoldan leta 1943. Dobila sem nalogo, naj prenesem pošto do Lokev, kjer je bila karavla 9. korpusa. Iz Banjšic sem po skrivnih poteh krenila proti Lokovcu in Čepovanu do Lokev. Pot je bila dolga. Namočeno dveh ur sem hodila pet. Po cesti je bilo prenevarno, zato sem morala po skrivni poti, ki je bila kar za cele tri ure daljša. Na poti nisem imela težav, spremljali so me le neprijetni občutki in strah.

Tako sem srečno prispela do karavle in oddala pošto. Vrnila sem se domov, kjer me je že čakala druga naloga. Ko sem prisopihala do Čepovana, sem ob robu ceste z grozo v očeh zagledala ubita partizana. Opaziti je bilo, da so se sovražniki prav pošteno izživljali nad njima. Po telesu me je spreletel hladen srh in postalo me je groza. Najraje bi zavpila in stekla, a glas na ustnicah je zamrl, noga pa so se prikovala ob rob ceste. Gledala sem tovariša in ju takoj prepoznala. Bila

sta moja sodelavca. Težke, grenke solze so mi polzele po licih in se ustavljale pri ustni zarezi, v grlu pa se mi je naredila čudna gmota, da mi je jemalo dih. V tistem trenutku sem preklela vse: Nemce, vojno...

Čez nekaj trenutkov sem si le opomogla in stekla proti čepovanski javki, kolikor so me noge nesle. Vso pot pa so me spremljali ta grozni prizori, odurne misli in deroča reka na licih. Na čepovanski javki sem povedala o svojem strašnem srečanju, nato pa stekla proti domu.

Čez dva tedna so nam sporočili, da je brat padel v partizanih. Tako zelo me je prizadelo, da ti tega ne morem povedati. V prvem trenutku sem pomislila, da mogoče prav sedaj leži ob robu ceste tako kot kurirja, ki sem ju našla.

Babica je zajokala. Z rokami si je zakrivala obraz, toda solze so izdajale njene občutke. Bilo mi je težko, zato sem neopazno smuknila iz sobe.

BOJANA HUMAR
8. b
OŠ 9. korpus NOVJ
Nova Gorica

V kraju, kjer je bila pred 40. leti ustanovljena SPZZ Dobrnica v jesenskem dopoldnevu

Jesensko dopoldne v oktobru 1983. Sonce se razliva po gričih in vsenaokoli brnijo traktorji, ki na njive razvažajo gnoj. Najtežje delo je že opravljeno. Ustavimo se sredi vasi. Na levi je kmetijska zadruga (oziroma nekdanji kulturni dom) z bifejem, na desni je trgovina in v isti hiši sta še poštni ter krajevni urad. Nekoč so imeli gostilno, pa je sedaj ni več. Sem ter tja na poti iz trgovine ženske staknejo glave in za minutko dve poklepeta. Sicer pa teče življenje delavnika kot ura.

Tam v Knežji vasi velika puščica in tabla vabita na ogled spominske sobe Friderika Berage, Škofa in misijonarja med severnoameriški Indijanci. Kaj podobnega pričakujemo tudi v Dobnici, saj nismo prišli v ta kraj čisto naključno. V Dobnici je bila pred štiridesetimi leti v nekdanjem kulturnem domu ustanovljena Slovenska

Nekaj korakov od vhoda v nekdanji kulturni dom je pod košatim drevesom doprni kip narodnega heroja Franca Slaka. Tam na hričku za vasjo se dviga spomenik, najbrž še iz prvih povojnih let. Kamniti trikotnik kipi v nebo. Sredi črk O in F je velika rdeča zvezda.

Sicer pa je Dobnica naselje med vasjo in trgovino. Na rahlo

zvečine v Žužemberk in Krško. Prav veliko mladine tod ni. Pred leti, ko je bilo mladeži še vse polno, so bili obeti za zaslužek blizu doma slabi im mladi so odhajali za kruhom.

V Dobnici je danes nepopolna osnovna šola, do četrtega razreda. V višje razrede se otroci vozijo v Trebnje. Pred leti, nam pove tovariš Livk v karajevnem uradu, so se krajanje dogovarjali, da bi ena od tovarnih odprla v kraju svoj obrat (z Elmo so bili že zelo »blizu«), pa je potem vse padlo v vodo. Tako teče življenje umirjeno in z majhnimi koraki naprej. Večina jih je dopoldne po službah in popoldne pri kmečkih delih. Zemlja je kar dobra in Dobničani ter okoličani so na daleč znani pridelovalci krompirja. Po vijugasti, a kar lepi asfaltirani cesti komaj še zakopita konjska vprega. Skoraj vsaka hiša premore traktor in še vrsto drugih kmetijskih strojev. Obrstarjev mlin veselo melje moko, spet več kot pred leti. Letine zadnjih let so dobre in kmetje, ki jih mimogrede povprašamo, kako jim gre, se ne pritožujejo.

Najbolj živahni dnevi so vsak drugi četrtek, ko kmetijska zadruga odkupuje živino. Pa tudi ob drugih dnevih stopijo domačini in okoličani v vas, do krajevnega urada, če potrebujejo nasvet, pomoč ali kakšno uradno napotilo. Krajevni urad namreč zajema tri krajevne skupnosti: Dobnica, Knežjo vas in Svetinjo, oziroma 29 naselij in zaselkov, s 1426 »dušami«.

Ko smo želeli spregovoriti vsaj z enim mladim človekom, ki živi izključno od kmetijstva, so nas domačini napotili k Smoličevim. Milana nismo našli doma, zato pa je mati ponosno pokazala nov, pravkar dokončan hlev, kamor bodo že prihodnji teden preselili dvaindvajset glav živine. Fant umno gospodar. Hlev je zrasel predvsem z denarjem, ki so ga iztržili za mleko. Nekaj malega je bilo tudi posojil. V stari, že davno odsluženem kotu hleva pa se stiska še kobila z žrebcom. Oba bosta »šla« za nov traktor. Gospodar bi že zdavnaj (tako pravi) prepisal kmetijo na mladega, pa čaka, da pride nevesta k hiši. Zgodba sicer malo diši po že znani kmečki povesti, a upajmo, da bo Milan kmalu zagospodaril čisto na svojem.

Odhajamo. Na neki baraki

V nekdanjem kulturnem domu je bil, sedemnajstega oktobra 1943. leta kongres Slovenske protifašistične ženske zveze, ki se ga je udeležilo 160 delegat. Po referatih Mice Šlandrove, Mare Rupene in Helene Puharjeve ter razpravi je kongres sprejel resolucijo z ugotovitvami in nalogami za nadaljnje delo organizacije. Takrat so zbranim ženskam spregovorile tudi znane partizanske matere, ki so tako dale dobriškemu kongresu še več poleta.

protifašistična ženska zveza. V stavbi je sicer spominska soba in nanjo opozarja plastična tabla ob vhodu, toda, kdor ne pride prav blizu, tega pač ne bo vedel. In ne bo vedel, da so se v tisti dvorani delegatke, slovenske ženske oktobra 1943 sestale zato, da bi tudi »uradno« potrdile svojo privrženost narodnoosvobodilnemu boju in da bi za seboj povedle tiste, ki so do tedaj še omahovale.

valovitem terenu so vaške hiše sklenile krog, sredi katerega dominira cerkev svetega Jurija. Ritem življenja jim še vedno usmerja kmečko delo in nedeljske maše so še vedno priložnost za srečanja mladih in starih.

V kino je treba iti daleč, po vsakršno drugo razvedrilo prav tako. Tudi vsaka zaposlitev je kar daleč od kraja. Mnogi morajo se voziti celo v ljubljanski Litostroj, žene

Pri Mihaelu Brovču-Brezi

Za 85. rojstni dan so Mihaela Brovča-Brezo obiskali na njegovem domu na Koritnici pri Grahovem predstavniki družbenopolitičnih organizacij Tolmina in nekdanji delavci. S slavlencem so se pogovarjali o njegovem delovanju med prvo svetovno vojno, o obdobju, med obema vojnami, ko je bila Primorska pod fašističnim bičem. V Baški grapi je bila narodna zavest tako močna, da so že septembra 1942 Breza, njegov 17-letni sin in še pet mladih fantov s Koritnice odšli v partizane. To je bilo takrat, ko so fašisti napadli na Obloškem vrhu skupino partizanov. Vodjo partizanov so ujeli, a se je sam ustrelil. Njegovo glavo so nosili po Baški grapi nasajeno na kolu skozi vasi.

Breza je postal komandir kurirske relejne postaje P-22, nato komandir P-21. Aprila 1945 pa je postal obveščevalni oficir za 2. primorsko relejno linijo 2. relejnega sektorja.

Breza se vsega še zelo dobro spominja, čeprav je bila njegova življenjska pot od rane mladosti polna preizkušenj, naporov in težav. Posledice je nosila vsa njegova družina, ko so fašisti septembra 1943. zažgali njegov dom na Koritnici in je žena z otroki ostala brez strehe.

Odbor kurirjev
za severno Primorsko

Pozabljeni

Maribor je ponovno bogatejši za spomenik naše revolucije. Žal so tudi tokrat pozabili na Mariborčane, ki so odšli iz Maribora leta 1941 na Pohorje, Dolenjsko, v Dolomite, na Krim, kjer so se pač organizirale prve partizanske enote. Veliko jih je padlo. Lepo bi bilo, če bi tiste, ki smo ostali in zdaj živimo drugod po Sloveniji, povabili na odkritje spomenika tovarišu Edvardu Kardelju.

Srečko Grašič

Je že »splanirano«

Zgodovinarji nimajo prihodnosti: vse, kar se bo še zgodilo na tem svetu, je že »splanirano«; določeno je (»predvideno«), znano, nič nas ne more presenetiti. Zato je odklenalo tudi vsem prerokom, vedeževalkam (ne glede na to, ali še pijejo črno kavo zaradi samega kavnega sesedka). No, da, marsikomu in marsikomu je odklenalo. Izjema so morda le »planerji«. V njihovih rokah je naša usoda. Kar pa zadeva pripombe k temu – niso »planirane«. Ne gre torej za kakšne nerodne pripombe, da nobene dodatne pripombe niso »planirane« ali da vendar ne smemo in ne moremo kar pogoltniti npr. vsakega zazidalnega načrta. Zazidalni načrti so tu, tako imenovane komunalne ureditve že čakajo na beton, zemljišča seveda tudi imamo, pred nami je torej neogibna, napredna, dolgo pričakovana »urbana« prihodnost.

Zato je čisto nerazumljivo in kar nedopustno, da se ponekod pri nas pripravljajo v celo tožarstvo o nekakšnih zemljiških ali zemlji, saj je vendar vse jasno: imamo zazidalne, »prostorne«, urbanistične itd. načrte ali kakor se uradno pravi: »plane razvoja«. Kako je mogoče razumeti, da so med nami še ljudje, nekakšni okosteneli ostanki (fosili) prejšnjih stoletij, ki nekaj bledejo o zemlji, kakor da je namenjena še nadalje zastarelemu, prežvelemu kmetovanju, v uporabo le kravam in prašičem! Zemlja vendar ni nič drugega kot zemljišče, torej predmet »prostorskega« planiranja ali zemljišča so nekaj namenske, »prioritetno predvidenega« za sedanje in »perspektivne« načrte.

Kako starokopitno vprašanje: Kaj pa bomo jedli? Kje pa bomo pridelovali kruh? Je pač tako, da se ljudje še zmeraj niso otresli preživele miselnosti. Se zmeraj, da, mislijo kot kmetje, prepričani, da je zemlja samo zaradi njih in zanje, pa si domišljajo, da je najpomembnejše in najpotrebnejše njihovo nerodno brskanje po zemlji? Mislijo samo na to, kaj bodo jedli in nikdar se jim ne bo odprlo širše »intelektualno« obzorje. Niti sanja se jim ne, da človeštvo vendar napreduje in da je že začelo posegati v vesolje, kjer je še toliko deviške zemlje, ki čaka samo še na naše zazidalne načrte! Znanost vendar napreduje in na poti je, da bo odgovorila morda že jutri na vprašanje: Ali človek res mora jesti? Zakaj bi ne opustil te zastarele, neumne navade? Le čemu še obdelovati zemljo, ki je tako uporabna za tako »perspektivne« namene? Kvas napredka sta vendar beton in asfalt, ne pa blatna polja in koprive za plotom? Le kako je mogoče, da se še kdo priprava zaradi nekakšnih predpisov o varstvu kmetijskih zemljišč in celo zagovarja muzejske kmetije sredi sodobnih stanovanjskih »urbanih« sosesk?! Celó v našem glavnem mestu!

Kako žalostno, kajne, da morajo naši najnaprednejši (»najperspektivnejši«) zagovorniki napredka na »nerentabilnih« zemljiških diplomatsko dokazovati, da so vendar le za varstvo zemljišč, za zakonske predpise, saj bodo zazidana, zabetonirana zemljišča najboljše zavarovana!

efes

Milanov hlev je zrasel »od mleka«.

za trgovino je še vedno sled nekoe svetlih rdečih črk: »Vsi na volitve«. Starka gre skozi vas s staro, okovano palico v roki. Traktor, naložen do vrha z gnojem in z nasmejanima kmetom in kmetico na sedežih, nas obi-

de. Gledamo preorano zemljo. Marsikatera kepa bi bila še lahko obdelana. In najbrž tudi bo. Dokler pa je krompirja obilo, žita še kar, dokler se veje zvijajo pod sadnim bremenom, se še ne muči.

B. Ž. J.

Osebnostne in družinske invalidnine

O novih zneskih

V Uradnem listu SFRJ 52 (30. september 1983) je med drugimi tudi uredba o mesečnih zneskih osebne in družinske invalidnine, dodatka za postrežbo in tujo pomoč in ortopedskega dodatka od 1. julija 1983:

1. osebna in družinska invalidnina, dodatek za postrežbo in tujo pomoč in ortopedski dodatek znašajo od 1. julija 1983 na mesec:

1. skupina 20.395 din, druga skupina 14.780 din, tretja 11.183 din, četrta 8.258 din, peta 5.880 din, šesta 3.844 din, sedma skupina 2.465 din, osma 1.190 din, deveta 887 din in deseta skupina 600 din;

2. družinska invalidnina znaša za enega družinskega člana 1.327 din, povečana družinska invalidnina (po 39. členu zakona o temeljnih pravicah vojaških invalidov in družin padlih borcev) znaša 3.540 din;

3. dodatek za postrežbo in tujo pomoč znaša za prvo stopnjo 17.483 din, za drugo stopnjo 13.450 din in za tretjo stopnjo 9.417 din;

4. ortopedski dodatek znaša: za prvo stopnjo 5.900 din, za drugo stopnjo 4.502 din, za tretjo stopnjo 2.900 din in za četrto stopnjo 1.403 din.

Uredba je začela veljati osmi dan po objavi, oziroma pred šestimi dnevi.

V tem uradnem listu je tudi uredba o osnovi za odmero stalnega mesečnega prejemka imetnikov partizanske spomenice in španskih borcev, ki znaša od 1. julija 1983 14.266 din. Enaka je tudi osnova za odmero dodatka za borce in odmerjeni mesečni prejemek odlikovancev z redom narodnega heroja je 14.266 din.

Ugotovitve kongresa v Budimpešti:

Pol milijarde lačnih na svetu

V Budimpešti so se pred dnevi zbrali strokovnjaki tako imenovanega »rimskega kluba«, ki so ugotavljali, da po podatkih vsaj pol milijarde človeštva ta hip trpi lakoto, in da je cela polovica (!) človeštva podhranjena. Pri tem so opozarjali, da te številke naraščajo. Večina problemov je v nerazvityh in v državah v razvoju, saj ima kar 90 od teh držav velike težave z uvozom hrane.

Osnovno vprašanje, ki so si ga zastavili strokovnjaki na budimpeštanskem srečanju, je bilo, kako do konca stoletja zagotoviti hrano šestim milijardam ljudi in, kako jo zagotoviti tudi v začetku prihodnjega tisočletja. Ugotavljali so, da že danes na našem planetu ne bi bili podatki o lakoti tako grozljivi, če bi bila politika reševanja tega vprašanja enakomerno usmerjena v vse dele sveta.

tv-15 naš TOVARIŠ

TV-15 je oznaka za kurirsko postajo, ki je bila najdlje v vasi Občice v dolini med Dolenjskimi Toplicami in Semičem

Za razvijanje vrednot narodnoosvobodilnega boja in revolucije je TV-15 prejel nagrado vstaje slovenskega naroda za leto 1978 – Glavni urednik: ZVONE KRŽIŠNIK; Odgovorni urednik: TONE URBAS; Novinarji – uredniki: ŽIVA DROLE – TV-15 za mladino; BOJAN KUNTARIČ – notranja politika; MILENKO STRAŠEK – reportaže; BOJANA ŽOKALJ-JESIŠ – naša organizacija; Lektor-redaktor: KATJA HVALA; Tehnični urednik: DRAGO SETNIČAR; Tajnica uredništva: MARA OKORN; Vodja uprave: MILAN SENČAR; Telefon uredništva: 327-780; Telefon uprave: 317-049 – Uprava in naročniški oddelki: Miklošičeva 28/1 p. p. 598, 61001 Ljubljana – Letna naročnina 400 din, posamezna številka v prosti prodaji 10 din – Tekoči račun: Založba Borec p. o. Ljubljana 50101-603-45772 – TV-15 izhaja vsak teden, izdaja ga Založba Borec, Ljubljana, Miklošičeva 28 – Rokopisov in fotografij ne vračamo – Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije štev. 42/I-72 od 12. 4. 1974 se za TV-15 ne plačujejo temeljnega davka od prometa proizvodov – Korektura in tisk: CGP Delo, Ljubljana, Titova 35